

Nº 2

BIBLIOTECA SOCIETĂȚII

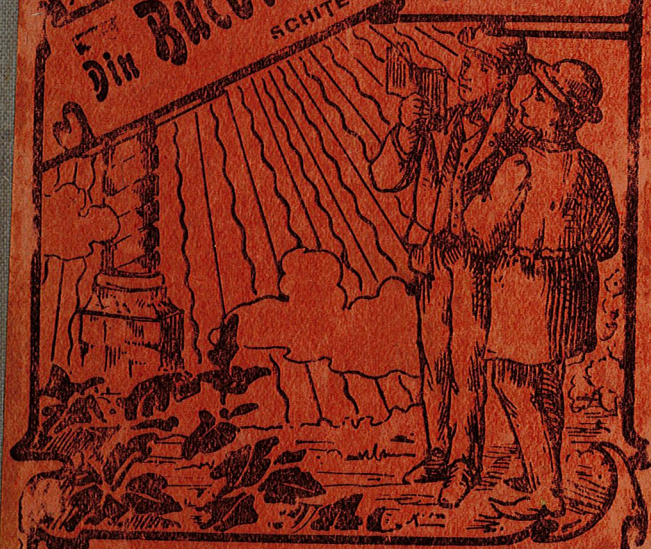
4-5872

"STEAUĂ"

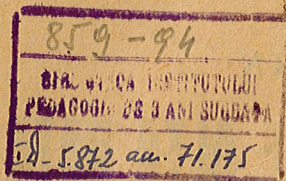
Din Bucovina de alta dată

SCITE ISTORICE

DE
ION GRĂMĂDĂ

Editura Casei Scutelor No. 2 (fost No. 26)

PENTRU CETITORI

Invitat¹⁾ să scriu, într'o formă ușoară, populară, o broșură care să cuprindă câteva capitole din istoria Bucovinei, mi-am adunat articolele mele istorice împrăștiate prin felurite reviste literare și după ce le-am corectat și le-am întregit pe unele locuri, vi le prezint Domniilor Voastre, iubitorilor cetitori ai bibliotecii „Steaua”, sperând că voi trezi interesul D-Voastre pentru soarta din trecut a țării mele, care, dela deslăuirea ei din trupul Moldovei la anul 1775, duce o viață cu totul deosebită, aproape fără nicio legătură cu istoria României.

N'am voit să public și izvoarele de care m'am folosit la alcătuirea acestei scrieri, căci acestea n'au ce căuta într'o scriere populară.

¹⁾ Invitația și lucrarea s'a făcut în anul 1911 (notă inserată de Casa Școalelor).

Voiu fi mulțumit dacă veți primi și D-Voastre aceste tablouri istorice cu aceiaș dragoste, cu care le-am scris eu, căutând să reînviez trecutul țării mele, dând viață cifrelor și documentelor rămase depe acele vremi îndepărtate.

Viena, în⁸ 8 Aprilie 1911.

Ion Grămadă.

I.

JURĂMÂNTUL ȚĂRII LA 1777.

Trecuse vreme de doi ani la mijloc de-când Iosif al II-lea, împăratul Austriei, trimesese oștile sale să înfigă pajurile cu două capete în pământul țării noastre scumpe. Și iată că dela miază-noapte, depelângă neadormitele ape ale Nistrului, până la Pietrele Roșii, unde se întâlneau granițele celor trei țări românești: Ardealul, Moldova și Bucovina, țara gemea acuma de cătane împărătești, tot Nemți înalți și bine legați, cari erau îmbrăcați în tunici albe, roșii și albastre și purtau cozi și tricornuri pe cap.

Băștinașii începură să mai răsufle o leacă și să se simtă mai siguri, căci legile și dreptă-

țile nu mai atârnavu de vârful săbiei ca pe vremea stăpânirii Turcului. Dar totuș se mai arătau făcători de rele ce ațineau calea bieților drumeți, căci pe unele locuri țara eră pustie: de multe ori ți-se întâmplă să mergi zile întregi, fără să dai de țiipenie de om sau măcar de vr'un han mai a cătării. De drumuri bătute nici pomină, numai ici colo câte un drumeac plin de hârtopi și mâncat de ploi, iar cale de câteva poștii întâlneai doar vr'un bordei săpat în pământ, în vârful căruia atârna pe o prăjină un jup de paie sau de strujeni: semn că aici eră un fel de conac. Satele se întindeau prin râpi și pe la marginile codrilor pustii și nepătrunși, îndosite de frica Tătarilor și a altor legi spurcate. Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă, deși nu puteau pricepe cum de au venit sub cărma împărăției austriecești, căci nici invălmășeală de oști n'au văzut, nici sânge să curgă ori măcar pârjol să se plimbe ca alte dăți pustiitor prin țară...

Cei dela cărma împărăției nu erau mulțumiți numai cu cucerirea țării, și deaceia încă prin 23 Iulie 1777 hotărî consiliu

de rășboi al curții din Viena, ca țara întreagă să aducă într'o zi anumită omagiile sale dinastiei domnitoare, ca să vadă Moldovenii că ei nu sunt supuși unei stăpâniri vremelnice, ci sunt legați pe veci de norocul și nenorocul împărăției Austriei.

Locul unde aveă să se facă jurământul s'a ales în Cernăuți, pentru că aici eră scaunul guvernatorului militar al țării, precum și cele mai multe gazde pentru numeroșii oaspeți ce aveau să sosească la Cernăuți pe ziua de 12 Octomvrie 1777. S'a ales deaceia o lună de toamnă, pentru că peatunci aveă să fie strânsă pâinea depe câmp, iar boierimea, clerul și țăraniile aveau timp destul pentru zăbavă, și afară de asta și vremea eră încă frumoasă, încât soldații puteau să doarmă și afară din târg, pe pământul gol, cu cerul deasupra. Boierilor din țară, chiar și celor din Moldova, cari aveau moșii întinse în Córdon (Bucovina), tot așa mazililor, răzeșilor, ruptașilor și șliaheciților (boiernașilor sărăciți), precum și clerului înalt li s'au trimis anume invitări, ca să vie la Cernăuți, mai înainte, pe ziua de 10 Octomvrie. Cleru

(preoțimea) înalt din Moldova, cu pământuri în țară, a fost înștiințat de contele Siskowicz, comandantul armatei din Galiția, că este delegat de jurământ și că nu trebuie să se trudească înzadar până la Cernăuți. Lunile lui Iulie, August și Septemvrie au fost menite pregătirilor pentru marea serbare, al cărei iscoditor și conducător eră singur generalul de Spleny.

În Bucovina întreagă eră mare nevoie chiar și de lucrurile cele mai trebuincioase. În Cernăuți, precum și în celelalte părți ale țării, se aflau numai bolți și niciun birt sau han mai mare; deaceia Spleny îngrijă de conace, de mâncare și de băutură îmbelșugată pentru oaspeții așteptați. Neconținut sosiau în târg care încărcate cu fân și cu ovăz pentru cai. Pentruca oaspeții să fie pe deplin mulțumiți cu ospățul dat de împărăție, s'au trimis ofițeri în Galiția până la Iaroslau, Brody și Liov, ca să cumpere farfurii, servete, pahare, cuțite și alte tacâmuri trebuincioase. Locotenentul Rolling aveă să cumpere în Liov tacâmuri de zinc, vinuri străine și alte băuturi spirtoase; Räuschel a târguit

în Brody pahare, lămpi și drugi de fier. Colonelul Fürstenberg a trimis scaune cu spătare din Stanislau, apoi un croitor și un cismar al regimentului său; tot așa Spleny a adus cu sine din Horodenca bucătarul și toate tacâmurile sale fabricate în Dantig, furculițe, sfeșnice, policandre, un cal pentru tambur și gorniști. Un sergent major din Hussiatin a trimis soția sa ca bucătăreasă, ba chiar din tabără din Czortkow a sosit în Cernăuți bucătarul colonelului Fernier, dimpreună cu cele mai bune tacâmuri din bucătărie. Ofițerii statului major au adus tocmai din Liov covoare, candelabre și scaune cu spătar. Mănăstirea din Horodenca a împrumutat baldachinul, trâmbițele și muzicanții săi. Un alt baldachin a fost adus din Liov, precum și o mulțime de dulgheri, măsari și bodnari, cari aveau destul lucru pentru toată vara.

Ca să nu se tulbure liniștea sfintelor lăcașe, fiecare mănăstire de călugări și de maice — peatunci se aflau 26 de mănăstiri în țară — primi, odată cu invitarea la serbare, manifestul împărătesc și jurământul scris în

limba moldovenească, pe care aveau să-l citească stareții și starețele în soborul mănăstiresc, apoi să-l jure și să-l iscălească fiecare, dela stareț până la portar. Mănăstirile de călugări trebuiau să-și trimită la Cernăuți pe ziua de 10 Octombrie egumenul dimpreună cu alți doi călugări aleși de sobor, și acești trei aveau să depună în numele mănăstirii lor jurământul de credință înaintea guvernatorului țării. Maicele aveau să fie reprezentate la Cernăuți printr'un vechil, om de încredere al mănăstirii. Târgoveții, țăranii și Jidovii aveau să fie cu totul altfel jurați, anume în localitățile lor, prin ofițeri împărătești. Deaceia s'au ales și s'au trimis încă din 27 Septembrie, 27 ofițeri în provincie, anume: doi din regimentul 2 de garnizoană, cinci din regimentul Nugent de pedestrași, 4 din regimentul Hadik și șase din regimentul Esterhazy; acestea din urmă amândouă de huzari.

Fiecare ofițer avea o listă a opt până la zece sate, date în seama lui, vreo câțiva ostași călări și un mazil, ce vorbea limba nemțească și moldovenească, care avea să fie

tâlmăciu și să citească sătenilor și târgoveților jurământul. Mazilul însă trebuia să fie jurat înainte la Cernăuți. Ofițerii mai primă și o circulară a episcopului Dositei către toți protopopii și preoții, cari trebuiau să îndemne pe păstoriții lor la ascultare și supunere către împărăție.

Cum ajungea un ofițer într'un sat, preotul puneă să tragă clopotele, ca să se strângă oamenii la biserică, iar vornicul trimetea vătășei după cei ce trăiau în munți, pela stani și pela hodăi, ca să se înfățișeze și ei la jurământ. După ce se adunau cu toții în biserică, mazilul citea răspicat jurământul, iar poporenii rosteau cuvânt de cuvânt după mazil, ținând cele trei degete dela mână dreaptă ridicate în sus. La urmă preotul și vornicul (primarul) precum și ceilalți săteni iscăliau jurământul, dacă știau serie, de nu, puneau numai degetul sau făceau o cruciță, iar mazilul le scria numele întreg. Fiecare sat trebuia să întărească încăodată jurământul crăienilor și să trimită pentru aceasta pe vornicul (primarul) lor dimpreună cu doi stetnici la Cernăuți.

Episcopul are să apară în persoană, iar protopopii dimpreună cu doi preoți din decanatul lor. Orașele trimeteau doi cetățeni, breslele pe starostii lor, iar Jidovii câte doi delegați aleși de cahal (comunitate).

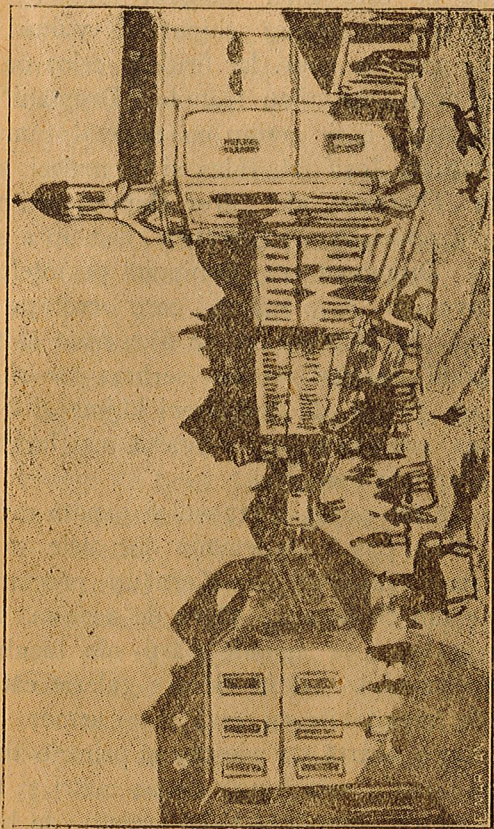
Pretutindenii s'a făcut jurământul în liniște, numai în Uidești, un sat lângă Suceava, s'a răsculat popa Andrei și a răsculat poporul împotriva stăpânirii. Sublocotenentul Iohann Dorfmeister povestește în raportul său cu data din St. Ilie 4 Octomvrie 1777, că adunându-se poporul din Uidești în ograda bisericii, popa Andrei n'a voit să intre în biserică, și deaceia a fost dus pe sus înăuntrul de către un huzar. Poporul tulburat tare, intră în sfântul locaș, ca să vadă ce se va face cu popa Andrei, care stetea acum lângă altar cu mâinile împreunate. Deodată se făcu tăcere adâncă în biserică și tălmăciul începui să citească jurământul. Poporul ascultă dus pe gânduri, în vreme ce popa Andrei, cuprins de o întristare mare, plecă mereu capul, mai jos, tot mai jos, ca și cum l-ar apăsă o greutate uriașă. Când îi veni rândul să depună jurământul, ridică capul în

sus, pași încet în sfântul altar, deunde se întoarse cu sfânta Scriptură în mână, pe care o arătă ofițerului împărătesc, zicând cu glas puternic, că el nu cunoaște alt jurământ, decât acela care stă în sfânta Scriptură, și pe care a trebuit să-l jure ca preot pentru întâia și cea din urmă dată. Mulțimea se pregăti să iasă din biserică, dar la ușa steteau huzarii. Spre a o reține, ofițerul porunci poporului să nu-l bage în seamă pe popa Andrei și să jure singuri, zicând că-l va trage pentru aceasta la răspundere pe popă. Și oamenii au jurat, însă „foarte necuviincios și de silă”. Popa Andrei se îndârji și atunci când îl chemă ofițerul după jurământ, și-l întreabă care-i pricina purtării sale necuviincioase, el răspunse că cuvântul „padanik” (supus, vasal) din jurământ nu-i place, și că tare se teme că poporul nu va țineă jurământul, ci va fugi din țară. Chiebat să-și dea sama înaintea Dichiului din Suceava, care eră vicarul Mitropolitului din Iași, popa Andrei nu se supuse și a doua zi trecu granița în Moldova cu mai mulți Uidișteni.

Astfel scrie sublocotenentul Dorfmeister ;

în Uidești însă s'a păstrat și acuma tradiția despre vestitul popă Andrei, unicul Român deatunci care s'ar fi răsvrătit împotriva stăpânirii nemțești, punându-se în fruntea Uidiștenilor înarmați cu furci, cu coase și cu topoare.

Cernăuții erau pe vremea aceea mai mult un sat decât un oraș, tăiat în două de ulița jidovească, unde se aflau bordeie de lut și de nuiiele, cari pe timp de ploaie năpraznică erau în primejdie să se prefacă în noroi și să fie spălate depe fața pământului de apele Prutului. Nicăiri nu aflai o locuință mai de Doamne-ajută, iar în băcănii se vindea marfa cea mai de lipsă. Deoarece orașelul n'avea piață potrivită, s'a ales înaintea reședinței legatului împărătesc o bucată de loc, care s'a netezit și s'a nisipit pe o suprafață de 36 de stânjani lungime și 18 lățime. Înaintea locuinței guvernatorului se ridică un arc de triumf de 6 m, lărgime și tot de atâția lățime, ținut de patru stalpi dorici. Deasupra arcului se află un balcon împodobit cu vase și cu pajure împărătești. În dreapta și în stânga arcului de triumf se înălțau două pi-

Strada principală a Cernăuților la 1845.

ramide de câte cinci stânjani înălțime, pe vârful cărora stăteau chipuri de vulturi cu aripele gata de sbor. În firidele celor patru stâlpi doric se aflau statuile „Dreptății” și „Bunătății”, cari arătau cu degetul numele împăratului Iosif al II-lea și al maicei sale Maria Theresia, ale căror chipuri, înconjurate de nouri, erau zugrăvite deasupra statuelor. Dreptatea eră închipuită pe înțelesul Moldovenilor ca o mamă, care ocrotește pe un copil de Moldovean. În alte două colțuri ale pieții menite pentru serbare se ridică câte un portal de 8 stânjani lățime și 3 înălțime, constând dintr'o poartă mai largă și din 4 arcade mai mici.

Ca să se poată adăposti și ospăta musafirii, s'au pus la îndemâna lor cele 20 de case mai bunișoare din Cernăuți, precum și casele din Sadagura; afară de aceasta s'au zidit galerii pe ambele părți ale locuinței guvernatorului, având fiecare galerie câte 4 arcade împodobite cu vase și cu arme.

Printr'o poartă de acestea și printr'o tindă dădeai într'o sală lungă de 24 metri și lată de 6 metri, împodobită cu crengi de brad

și cu candelabre. În locuința guvernatorului militar se află o bucătărie pentru oaspeții cei mai aleși. Afară de aceasta erau zidite în locul cel mai potrivit și mai îndămănos încă 8 bucătării mici și una mai mare pentru „prostime”, în care se puteau frige și trei boi deodată.

În toată țara n'ai fi aflat o sală mai largă, cu atât mai puțin în Cernăuți, în care să se ție o adunare mai numeroasă. Ca să nu se aducă omagiile afară sub cerul deschis, se alese de nevoie spre scopul acesta un magazin ce se clădiă tocmai atunci și care fu împodobit în pripă cu frunzare și cu crengi de brad. În Cernăuți se aflau pe vremea aceia numai 4 biserițe „moldovenesti”: Sf. Nicolae, Sf. Paraschiva, Sf. Treime și Adormirea Maicei Domnului. Pentru slujba dumnezeiască a fost aleasă de episcopul Dositei Herescu biserița de lemn a Sf. Treimi, zidită în anul 1773 de dânsul și de fratele său, boierul Ilie Herescu, care eră mare mezelnic. Ca să aibă lumea adăpost pe vremea rea, s'a ridicat o galerie largă primpjurul bisericei, iar pelângă părății galeriei s'au

pus bănci și seaune de șezut. Și pentru „prostime” s’au făcut pregătiri: pe patru schele înalte așteptă câte un poloboc de câte 150 de vedre ca să fie desfundat, apoi boi fripți în frigare, dar cari s’au fost stricat din pricina vremii celei umede. Piața menită pentru serbare eră înconjurată cu bănci, cu masalale și cu brazi înalți de 7 stânjani, pe cari aveă să se cațere mulțimea.

Pentruca să nu se întâmple vr’o nenorocire în decursul serbării, s’a dat poruncă strașnică, cu fiecare casă să aibă o bute cu apă, două cofe, o cange și scări la îndemână la vreme de primejdie. Târgoveții și oaspeții trebuiau să ia seama, cum umblă cu focul, cu lumânarea și cu fumatul. Din Stanislau s’a adus o tulumbă (pompă), care s’a încredințat, dimpreună cu alte unelte pentru foc, sublocotenentului Schmiedebauer, fost șef de biurou. Acesta mai aveă să ia și seama, ca poporul să nu facă zarvă la aruncatul banilor în mulțime, să nu se sfădească și să nu se bată la împărțitul pâinii, al vinului și al cărnii. Pentruca serbarea să se facă în toată liniștea și libertatea și pentru

ca toți boicrii și clerul din țară, precum și magnații poloni și cei din Ardeal să fie găzduiți cum se cade, s’au ales maestrul de ceremonii doi nemți și doi moldoveni.

Iată că în toiul pregătirilor sosiră una câte una și căruțele cu lucruri comandate din Galiția: venise Räuschel cu trei chervane grele din Brody, apoi bucătarii cu tacămurile lor, cumpărătorii de marfă, precum și căruțele din Liov, din Stanislau, din Czortkow, din Horodenca și din toată Galiția răsăriteană.

Prin 10 Octomvrie se iviră cei dintâi oaspeți: magnații poloni și ardeleni, muiți în aur, veniau în calește trase de cai împodobiți cu panglice, boierii din țară dimpreună cu jupânesele lor în butci moschicești căptușite cu postav verde, iar primprejurul trăsurilor călăreau odraslele boierești pe cai buieci, ce săltau în mers. Fiecare boier eră însoțit de un taraf de lăutari, robi ai săi, cari începură să cânte îndatăce intrară în Cernăuți. Dela munte și de prin văi veniau călări pe cai mărunți preoți bătrâni îmbrăcați țărănește, cu desagii pe șea, vornicii

(primarii) și sfetnicii lor, tot așa și o mulțime de țărani și țărance, care voiau să vadă pe noii lor stăpânitori dela Beci (Viena), precum și veselia țării cumpărată pe bani. Zi și noapte se auzia scârțâitul trăsurilor și rădvanurilor boierești, ale târgoveților și ale egumenilor depela mănăstiri. În fruntea tuturoră sosi: boierul Vasile Balș, vornicul Anghelachi și marele medelnicer Ilie Herescu; dintre clerici eră sosiți: episcopul Dositei Herescu, arhimandriții Iosif, Calistrat și învățatul arhimandrit Vartolomei Măzereanul, „mădular academiceștii teologii Chievlui și îndreptător școalelor domnești“, precum și cinci protopopi. Indatăce soseau în Cernăuți, se anunțau la Cancelaria țării, unde-și iscăleau numele, li-se arată conacul, tovarășul la convoiul omagiului, masa și numărul la masă. Și fost-a numărul oaspeților moldoveni: 23 de boieri din Cordon (Bucovina) și doi din Moldova; 88 de mazili din țară și 10 din Moldova; 109 de rușii și 142 de șliahciți (boiernași sărăciți), toți din Bucovina; tot astfel 9 mădulari ai clerului înalt și o mulțime de preoți dela sate.

Mulți mazili și boieri au lipsit, între care jupănesele Maria Bălășoia și Roxandra Știrbătoia, dar au fost reprezentați la serbare prin vechilii lor. Numărul tuturor oaspeților mai de seamă, moldoveni și străini, au fost de 800.

În aceiași zi sosiră și trupele împrăștiat prin țară și așezându-se în șir afară din târg au intrat în Cernăuți cu muzică răsunătoare: un despărțământ de huzari ai lui Esterhazy, unul din reg. Thierheim din Sniatin și o trupă de infanteriști din reg. Durlach. Cele 4 tunuri din Suceava fură unite cu celelalte din Cernăuți și garnizoana întărită încă cu 400 de oameni. Se vede că cârmuirea se temea de vreo răscoală a poporului împotriva stăpânirii, căci dealtfel n'ar fi adunat atâta armată. Soldații tăbăriră apoi afară din oraș, în corturi, sub comanda colonelului conte Lombardi, a unui maior, a unui căpitan de cavalerie și a altor trei de infanterie, anume Iohann Steinert, Schönborn și Fechner. Pe ambele aripi ale lagărului se află un escadron de călăreți împărțiți la distanțe egale; lângă dâșii se află o compa-

nie de pedestrași, iar mai departe câte 4 tunuri, și în fine trei companii de pedestrimie. În mijlocul taberei, întocmită după planul căpitanului Granister, se desfășură oțuliță de steaguri.

Cevă mai târziu intră și fanfara regimentului Nugent din Sniatin cu gorniștii lui Esterhazy, cari se uniră cu ai lui Hadik.

Pela amiazi se postă o ceată de 100 de ostași sub comanda unui căpitan înaintea reședinței generalului baron Spleny. Aceștia formau garda principală și aveau să schimbe sentinelele dela reședința guvernatorului, dela cancelaria administrativă și dela sala festivă. La cele 4 intrări în orașel se aflau câte un ofițer și 24 soldați, iar la colțurile târgușorului câte un semipluton de pompieri constând dintr'un căprar, dintr'un fruntaș și din alți 6 soldați; trei patrule de câte un căprar, subcăprar și 6 huzari părândau ulițele pe vreme de noapte. În centru vegheau 30 soldați sub comanda unui ofițer, ca să nu se iște din nebăgare de seamă vr'un foc în târg. Aici eră și punctul de întâlnire al tuturor patrulelor și străjilor. Dară și granița

s'a întărit. Fiecare cerdac a mai primit câte un ofițer, subofițer și 12 soldați. Pedestrașii și călăreții aveau să patruleze în târg pe toată vremea serbării fără intrerupere, schimbându-se numai în soroace. Sentinelele erau luate din regimentul 2 de garnizoană; cealaltă oștire a rămas în tabără afară de orașel, pentru că înlăuntru abia eră loc pentru oaspeți.

În ziua următoare (11 Octomvrie), pela ceasurile 8 și jumătate dimineața, a depus jurământul, în reședința guvernatorului, maziul Calmuschi, care a fost numit crainic, în fața celor mai aleși boieri din țară și a multor magnați străini. După aceea a ieșit călare pe uliță, având pe cap coif împodobit cu pânăș falfăitor. Eră îmbrăcat în zale strălucitoare, împodobite cu cordele de tafet; în stânga ținea scutul, pe care eră zugrăvită pajura împărătească cu două capete, iar în dreapta toiagul de crainic. Înaintea lui călăria un toboșar, a cărui tobă purta steag cu emblema împărăției; dinapoia crainicului urmau cei doi moldoveni, măestri de ceremonii, șase gorniști, un vagmistru și doispre-

zece husari înarmați cu arme scumpe și călărind pe minunați cai de soi. Crainicul călăria pe ulițele Cernăuților, vestind în sunete de goarne și durăit de tobe, că a doua zi se va face jurământul țării. Din când în când opriă calul și strigă cu glas tare: „Se dă de știre fiecărui locuitor din ținutul Bucovinei, că binevoind Măriile Lor împărătești și crăiești, prea buna și milostiva maică a noastră Maria Theresia și prea luminatul împărat și domn Iosif al II-lea, să ne ia în prea puternica Lor pază, ca supuși credincioși ai Lor, trebuie pentru aceasta mâine la orele 9 dimineăța să facem jurământ de credință și de supunere stăpânilor țării noastre. Deaceia fiecare din noi să gândească și să se pregătească pentru jurământul cel vajnic“.

În dimineăța zilei de 12 Octomvrie la ceasurile 6 dimineăța s'a ținut în locuința guvernatorului și în tabără o liturghie pentru credincioșii catolici. Pela orele 8 porniră ostașii și târgoveții la locurile ce aveau să le ocupe în decursul serbării, iar trupele regimentului Thierheim și Durlach, dimpreună

cu fanfara regimentului Nugent, se postară pe piața schelelor. Pentru prezintarea armei, conducerea și încheierea convoiului se hotări jumătate de despărțământ din regimentul Thierheim, iar cealaltă parte formă o uliță largă de 12 pași, câte doi oameni pe ambele părți ale drumului, dela sala cea mare până la magazin. Și huzarii lui Esterhazy își ocupară locurile. Pe balconul arcului de triumf se aflau postați gornistii lui Esterhazy dimpreună cu vr'o câțiva tamburi. Gornistii lui Hadik cu alți toboșari se postară la intrarea în magazin. Acolo se aflau—nu departe, pe un dâmb—vornicii (primarii) și sfetnicii sub conducerea mazilului Palade. Orașenii se așezară înaintea locuinței lui Schmiedebauer. La dreapta lor stăteau slujbașii dela judecătorie, apoi breslele, Armenii, și însfârșit Jidovii. Fiecare stare și nație avea steagul ei nou și câte un taraf de lăutari; Jidovii purtau cele 10 porunci.

În vremea aceasta se rânduiri și celelalte stări, anume episcopul Dositei Herescu, archimandriții, egumenii și ceilalți călugări; boierii, mazilii, ruptașii și șliahiciții se așe-

zară în sala cea mare, la stânga și la dreapta, așa cum aveau să meargă cu convoiul. Erau de față și trei generali, patru coloneli, doi locotenenți-coloneli și trei maiori, cari după ce se salutară în cerdacul sălei, intrară împreună cu nobilii cei străini în locuința guvernatorului.

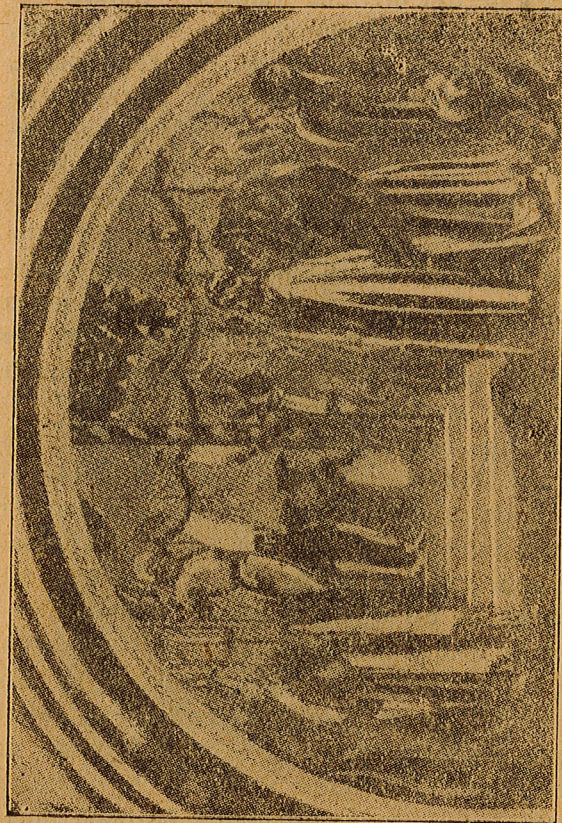
La 9 ceasuri se deschiseră ușile dela reședința guvernatorului și în cântecul tuturor muzicilor apărură pe prag legatul împărătesc, Gabriel baron de Spleny, în mare ținută și însoțit de 12 lachei în livrele strălucitoare, cu cari intră în sala cea mare, unde-l așteptau stările. Înaintea lui pășiau ofițerii Hanisch și Dorbat, cari erau maeștri de ceremonii, iar îndărăt veniau magnații cei străini. Iată că dela portalul de triumf trâmbițele și tobele dădură un semnal, care se auzi în tot orașul, până departe în valea Prutului, și convoiul începă să se miște încet. În frunte călăria regimentul de cavalerie Thierheim, a cărui fanfară cântă un marș sărbătoresc. Cam 20 de pași mai în urmă veniau moldovenii Dămian și Mihalache, ceilalți doi maeștri de ceremonii, iar în mijlocul lor pășia crainicul

Calmuschi. Aceștia formau fruntea convoiului. Indărătul lor se întindea lanțul cel lung al oaspeților, tot de câte doi oameni: boierinașii și ruțașii ca cei mai mici în boierie; după aceștia urmau mazilii, și înșfârșit boierii cei mai mari, îmbrăcați în anteree și încinși cu șaluri de mătase, toți perechi și cu capul descoperit. La o distanță mai mică înapoia boierilor mergeau preoții, iarăș câte doi și îmbrăcați în strălucitoare odăjdii, ca florile de câmp. După dâșșii urmau călugării și egumenii, mai departe dichii și arhimandriții, iar la urmă bătrânul și slăbănogul episcop Dositei. După episcop pășiau maeștrii de ceremonii Hanisch și Dorbat, apoi Baronul de Spleny în haine de gală, urmat de cei 17 ofițeri, cari au fost trimiși să jure pe târgoveți și pe țărani. Dinapoia ofițerilor mergeau magnații cei din Galiția și din Ardeal Un despărțământ de oaste încheia convoiul cel lung. Ca să ție ordine în mulțimea cea numeroasă, care nu mai văzuse asemenea minune, se așezară soldații, târgoveții și țăranii pe amândouă părțile drumului, câte doi în șir. Muzicile

zară
aşa c
de fa
locote
ce se
preur
verna
La
şedin
muzi
Gabr
însoţ
cu c
stăril
şi D
iar în
că d
bele
oraş
conv
călăr
cărui
20 d
Dăm
cerei

cântau, iar steagurile se plecau ca şi înaintea împăratului şi soldaţii prezentau pe rând arma la apropierea guvernatorului.

Magazinul în care avea să se facă jurământul era încunjurat de o mulţime de lume. Pe pereţi atârnav chipurile împăratului şi împărătesei, iar în mijlocul clădirii, sub un minunat baldahin, se ridica un tron acoperit cu atlas roşu, pe care se aşează Spleny cu capul descoperit. După ce intrară şi se rânduiră toţi cei invitaţi, crainicul ridică toiagul, ca să se facă tăcere în mulţime, iar credinciosul boier Ilie Herescu luă locul unui logofăt şi citi cu glas tare şi răspicat manifestul împărătesc şi jurământul în limba moldovenească, pe care-l ascultă poporul în tăcere. După aceea ţinu episcopul Dositei o frumoasă cuvântare către mulţime, îndemnând-o la credinţă şi supunere către casa împărătească şi arătând cât de vajnic e jurământul acesta. Incheind episcopul cuvântarea, frate-său citi iarăş jurământul răspicat, iar poporul repetă fiecare cuvânt, ridicând în sus trei degete dela mâna dreaptă. Când isprăvi logofătul de citit jurământul, poporul

Jurământul Bucovinei.

Episcopul Dositei Herescu înaintea guvernatorului Spleny

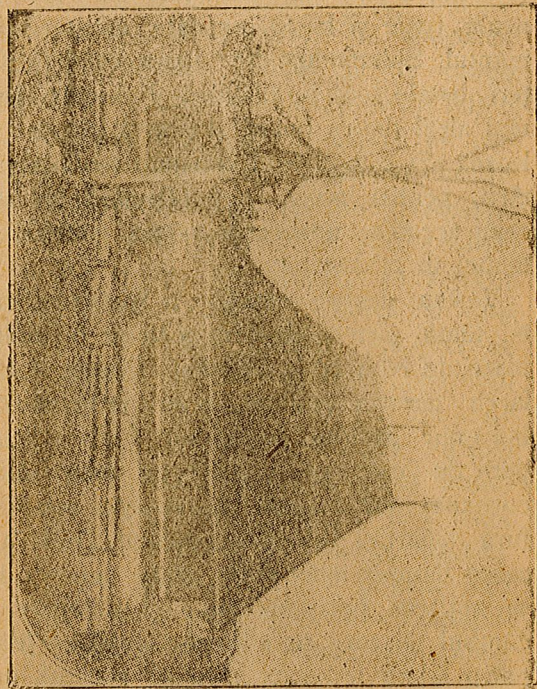
zară
aşa c
de fa
locoti
ce se
preun
verna

La
şedin
muzi
Gabr
însoţ
cu ca
stăril
şi D
iar în
că d
bele
oraş
conv
călăr
căru
zo d
Dăm
cerei

strigă de trei ori: „să trăiască“! Ostaşii regimentului Thierheim dădură o salvă întreită, iar tunurile bubuiră de 36 ori după olaltă, anunţând lumii, că Bucovina a trecut pe veci în stăpânirea Austriei! Muzicile militare şi toate tarafurile de lăutari ale boierilor şi mănăstirilor, precum şi o meterhanea turcească începură să cânte, valurile mulţimei se clatinară, oraşenii şi oastea îşi schimbă locurile şi porniră încet spre biserica Sf. Treime, formând o îndoită linie pe ambele părţi ale drumului, pe care mergea convoiul la sfânta liturghie.

În uşa bisericii, îl primi pe Spleny episcopul Dositei, îmbrăcat în odăjdii şi încunjurat de preoţi, stropindu-l cu aghiasmă şi cădelniţându-l. În biserică începură numai oaspeţii cei mai aleşi, căci locul era de tot strămt. În decursul serviciului dumnezeiesc, Spleny îngenuchiă sub un frumos baldahin pe un scăunaş acoperit cu atlas roşu. La începutul sfintei liturghii împuşcă trupa Thierheim înaintea bisericii, şi 36 de tunuri se descărcară, iar după liturghie se strânse toată boierimea şi preoţimea pe piaţa dina-

Biserica Sf. Treime din Cernăuţi, în care s'a făcut „Jurământul Bucovinei“.

zară
aşa c
de fa
locote
ce se
preu
verna

La
şedin
muzi
Gabr
însoţ
cu c
stăril
şi D
iar în
că d
bele
oraş
conv
călar
căru
20 d
Dăm
cerei

întea sălei celei mari, ca să-l salute pe Spleny şi să i se ploconească. Tot pe piaţă se afla şi o masă cu două lumânări de ceară, cerneală roşie şi hârtii, pe care era scris jurământul. Spleny luă din mâna celor 17 ofiţeri listele cu jurământul şi chieamă pe cei mai aleşi dintre boieri şi preoţi, ca să-l iscălească. Şi ceilalţi fură chemaţi în Cancelaria ţării, pentru acest scop. Pecând se petreceau acestea, muzica şi oastea se întoarseră înapoi în tabără.

Vestea despre omagiu a fost răspândită în toată ţara şi deaceia a venit o mulţime mare de oameni la Cernăuţi. Pentru îndestularea acestor suflete, s'au aruncat depe balconul arcului de triumf bani noi galiţieni de câte 15 creiţari în sumă de 760 coroane, iar ca să nu se işte scandaluri fură depărtaţi Jidovii cei lacomi. După aruncarea banilor începă să cânte muzica şi să se împartă poporului vin şi mâncare. Pe dâmbul pe care se afla magazinul, se înălţau patru schele, cu câte 4 stalpi ascuţiţi, impondobiţi cu cordele, iar deasupra pe schele erau cele două antale nari decâte 150 vedre

vin moldovenesc, cărora li s'a dat cep. Curgea vinul ca dintr'un isvor, iar lumea îl luă cu coşele, cu canele, cu ulcelele şi cu pumnii. Tot în vremea asta se împărţi de starostele măcelarilor, Valentin Marşal şi de calfele sale pe celelalte două schele 40 de oi fripte, găşte, raţe, gobăi şi 1500 franzele, pe cari le aruncau doi aruncători, „fără să se întâmple vr'o primejdie“, dupăcum povesteşte raportul. Nu departe de cele patru schele se aflau trei copaci de câte 5 până la 7 stânjeni înălţime, cojiţi de scoartă şi unşi cu ulei. În vârful lor fluturau panglici de mătase, năframe în ale căror colţuri erau legaţi bani, brăie moldoveneşti etc. Cu toate că unele încercări n'au reuşit, totuşi cei mai sprinteni din ţărani şi munteni au isbutit să ia jos toate lucrurile deacolo. Eră mare râsul şi hazul mulţimei de cei ce cădeau. Muzica cântă, poporul mănca şi bea, jucă sau se căţără pe copaci, în vreme ce străinii, boierii din ţară şi clericii, băteau din palme şi încurajau pe „mojici“, ca să-şi arate iscusinţa.

Pela 2^{1/2} după amiazăzi răsunară trom-

petele și durăiră tobele depe balconul arcului de triumf, dând de știre boierilor că și pentru dâșii e masa gata. La guvernatorul împărătesc ospătau boierii cei mari, clericii și străinii cei aleși, la un loc ro mese. În magazia cea nouă, de care se țineau cele 8 bucătării, se așezară, pentru mazili și pentru preoții de rând, 17 mese, dintre care una numai cu bucate de post. Pentru fiecare 2 mese serviă un stolnic dimpreună cu 6 servitori și ștergătoare. Numărul oaspeților aleși ajungea la 800. Mâncare bună eră din belșug, vinuri moldovenești și ungurești după pofta inimei, iar muzica răsună în amândouă salele, înveselind cu deasila inimile..... Când s'a toastat în onoarea familiei împărătești, trambușară goarnea de trei ori depe balcon, se dădură salve de sinețe și se întoarse apoi cântând în tabără. După masă începură boierii moldoveni în chiotă vesele să joace pe piață într'un mare cerc, bătrâne și frumoase jocuri moldovenești, cum numai văzuseră străinii prin țările lor...

Pentru că poporul nu știa scrie și citi, nu

s'au făcut înșcripții, ci s'au zugrăvit pe firme și cele 4 schele, tablouri ca să se priceapă fiecare. S'au ales astfel de simboale, cari talmăceau poporului binele ce-l va avea sub stăpânirea cea nouă.

Prima icoană reprezintă următoarele: La poarta unei mănăstiri șade un călugăr pe scaun înconjurat de băieți și băiețani, pe cari îi învață a scrie și a ceti. Această icoană simboliză creșterea poporului prin școală. Educația copilelor eră arătată în josul icoanei printr'o învățătoare, care le deprinde să brodeze și să desemneze.

A doua înfățișă lucrarea pământului. De după un deal răsare soarele. Într'o holdă de secară se văd secerători harnici și cosași, ce-și ascut coasele, taie secara, adună, leagă snopi și fac clăi. Mai jos se zăresc pluguri cu boi și țărani ce grapă.

Pe a treia se vedeau vaci și cai. Jos o stână bine adăpostită.

Pe a patra erau zugrăvite breslele și meșteșugul. Rotarii ciocănesc la roate, foiul suflă și covalii lovesc cu barosul fierul roșu pus pe ilău. Jos se deslușește o fabrică de sticlă.

A cincea închipuie negoțul, prin marinari ce conduc corabia pe un râu, fiind încărcată de saci și de pachete; pe drum trece un chervan tras de șase boi și plin cu marfă. În josul tabloului se vede un neguțător la tejghea vorbind cu mușterii.

Tabloul al șaselea e al unei gospodării trainice, cu grajd, șură și cu puicuri pentru fân și altă pâine. Gospodarul tocmește căruța, iar gospodina asvârle grăunțe la galițe, în vreme ce două copile torc din furcă. Jos — ceva ciudat și de bună samă neînțeles de popor — se vedeau jucători de șah și o popicărie!

A șaptea icoană înfățișă scene din viața boierilor: în fund, pe un fânaț, se ridică o casă boierească, iar în grădina cu flori se primblă boieri și cucoane moldovene, în urma cărora pășesc două slugi. În josul icoanei e chipul unui vizitiu, care duce pe stăpânii săi într-o butcă trasă de șase cai...

Seara pela 6 ceasuri, când se îngână ziua cu noaptea, începură să licărească cele din-tăi lampe și să răsunе goarnele depe foișor: fanfara regimentului Nugent cântă un marș,

iar afară, în tabără, unde ardeau focurile, se desluseau sunetele înăbușite ale meterhanelor. Vinul curgea în belșug, iar poporului i-se împărți din nou carne friptă și pâine. Arcul de triumf, cele două intrări din față, copacii pentru cățarat și indoita îngrădire a pieței de serbare străluceau în lumina orbitoare a 5000 de lampe, iar la locuința lui Spleny ardeau 30 de felinare de tinichea, vâpsite cu roș și alb și toată strada principală, începând dela arcul de triumf și până la cele 4 schele, era luminată cu 60 de felinare și masalale.

Cernăuțul era împodobit sărbătorește. Înaintea caselor se ridicau arcuri, iar deasupra ușilor atârnavă frunzare și ghirlande de flori, pajuri duble sau inscripția: „Trăiască Maria Theresia și Iosif al II-lea“.

Ceva mai târziu începă să curgă lumea spre podurile cu mâncare și cu băutură, căci aici se aprinsese un foc de artificii pentru desfătarea mulțimei bete de bucurie, de cântece și de vin.

Nici jocul n'a lipsit în seara aceea: în locuința guvernatorului împărătesc era bal pentru

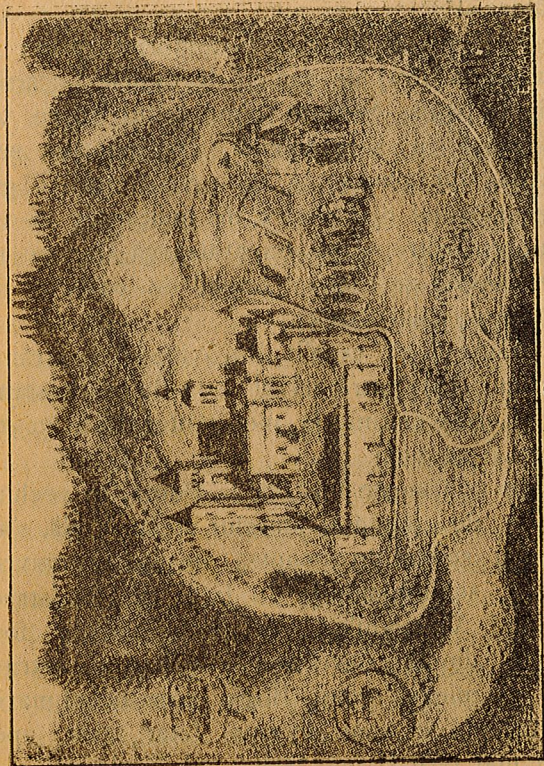
magnații poloni și ardeleni. Boierii moldoveni, despărțiți de subțiratecii străini, jucau jocuri de-ale lor în sala cea mare, unde puteau să-și facă cheful după obiceiul țării, sărind și chiuind în voie. Mazilii și ruptașii petreceau în magazinul cel nou, iar prostimea afară, pe când jidovii se 'nvărtiau și ei într'o colibă de crengi făcută anume pentru dâșii. Abia aici li s'au împărțit și lor bani. Veselia cuprinsese toată lumea, încât nici hoții nu s'au atins de avere străină, deoarece și ei erau amețiți de abinele. Sus pe deal, în tabără, ardeau focuri, trâmbițau goarne sau cântau muzici, iar jos în orașel se plimbă mulțimea pe ulițe cu tarafuri de lăutari dela casă la casă. Pela miezul nopții se potoli totul: luminile și masalalele se stinseră, numai felinarele mai ardeau în noapte. Rar unde mai auzai vâlmășagul mulțimei, căci poporul se culcase prin birturi și conace, pe drumuri sau în casele târgoveților cernăuțeni. Numai zângănitul armelor se mai deslușia pe ulițe, căci străjile și patrulele umblau neconținut încolo și încoace; caii nechezau câteodată, lovind pământul cu co-

pita și câte un cetățean mai chefliu strigă din când în când „să trăiască împăratul și împărăteasa!“...

A doua zi (în 13 Octombrie) primi și oastea — 1697 de oameni la număr — carne, vin și pâine. Soldații n'au putut să se veselească în ziua trecută, căci au stat sub arme. Într'aceiaș zi au predat mazilii guvernatorului o scrisoare de mulțumire și supunere către casa împărătească, iar la 14 Octomvrie se goli tot orașul de oaste și de numeroșii săi oaspeți.

Astfel s'au veselit Bucovinenii și străinii acum o sută patru zeci și nouă de ani, costând acel uriaș praznic la mormântul țării 20.312 cor. și 20 bani.

Se povestește încă, că la Putna, în vechiul lăcaș de odihnă al Marelui Ștefan Vodă, s'au arătat semne în noaptea de 12 Octomvrie 1777, schimbându-se la față, de întristare, chipul Voevodului, căci nefirească a fost acea alipire a Bucovinei la împărăția Austriei. „, la miezul nopții, Buga, clopotul cel mare, a început să sune de sine, întâi încet, apoi tot mai tare și mai tare.

Manăstirea Putna (în sec. XVIII).

„Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului, ce creștea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie și nemaivăzută. Călugării coborîră într'un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... în acea clipă clopotul tăcu și în biserică eră întuneric des. Candelile pe mormântul lui Vodă se stinseră, deși avusesse uatdelemn indestul.

„A doua zi Voevodul Moldovei eră atât de mohorât și de stins, încât pentru păstrarea memoriei lui, un călugăr ce nu știă zugrăvi, a făcut copia, ce există astăzi.

„Aprinde-se-vor candelile pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?“ ¹⁾ *Da.*

1) Mihail Eminescu, Nuvele, Iași, pp. 156-7.

II.

ADUCEREA MOAȘTELOR SF. IOAN CEL NOU DELA ZOLKIEW LA SUCEAVA

(1783)

Amintirea atâtor bărbați însemnați ai neamului nostru și atâtea întâmplări vajnice din trecutul Românilor sunt legate de istoria moaștelor acestui sfânt, care este patronul ocrotitor al Bucovinei, încât trebuie numai-decât povestit în istoria acestei țări, măcar modul cum s'au adus aceste moaște din Galiția înapoi în Bucovina, ocupată abia de câțiva ani de către împărăția Austriei.

Moaștele sfântului Ioan cel nou, care s'a născut în Asia mică, în orașul Trapezunt și a suferit chinuri de mucenic pentru credința lui cea tare în Cetatea-Albă, au fost aduse din acest oraș la Suceava de către evlavio-

sul domn al Moldovei, Alexandru cel Bun cu mare alai, în 1402, și așezate în biserica Mitropoliei, unde au stat multă vreme, până ce, după strămutarea scaunului domnesc din Suceava la Iași, în 1564, au fost duse și ele în noua reședință.

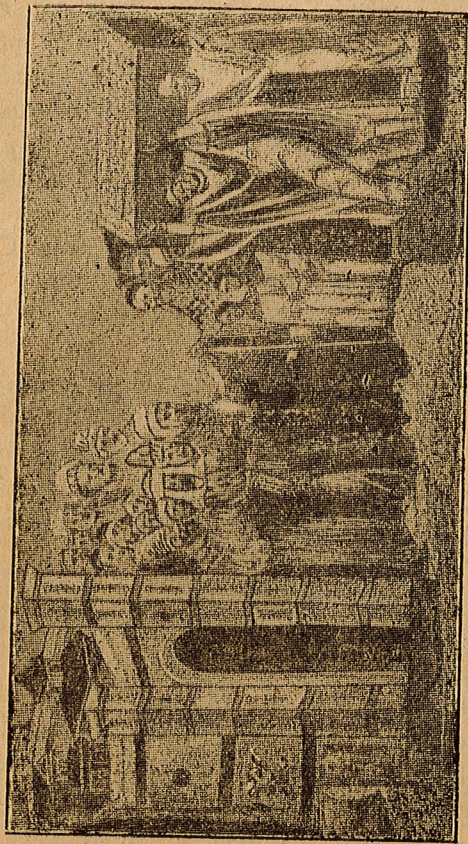
Dar la anul 1686, când s'a coborît în Moldova din pământul Țării leșesti (Polonia) trufașul crai Ioan Sobieschi cu toate oștile sale de s'a războit cu Cantemir-Vodă, pustiind toată țara și arzând târgul Iașilor, fugit-a atunci din Iași, împreună cu Craiul și Mitropolitul Dosoftei, de frica Turcilor și Tătarilor uniți cu oastea lui Cantemir, luând cu sine moaștele împreună cu toate odoarele și hrisoavele Mitropoliei și ale Sfântului, așezându-le mai întâi în orașul galițian Striji*), iar mai pe urmă în Zolkiew, unde au rămas până la anul 1783.

Nu multă vreme după ocuparea Bucovinei de către Austria, și a ridicat poporul românesc glasul, în frunte cu episcopul Dositei Herescu și cu generalul Enzenberg, cărmui-

*) În limba polonă se citește *j*, ca *i*.

torul țării Bucovinei pe vremea ceia și au cerut înapoi moaștele și odoarele cele de preț — dupăcum se și cădea; dar călugării basiliani din Zolkiew, păzitorii raclei Sfântului, împreună cu episcopul gr. cat. Bielanski, care aveă pe partea sa și cărmuirea din Galiția, s'au împotrivit din răspunderii cererii drepte a Bucovinenilor și abia după multe certe între amândouă țările, a hotărât Consiliul de Război al Curții împărățești din Viena, mai întâi în toamna anului 1781, ar mai târziu odată pentru totdeauna în 15 Aprilie 1783, ca sfintele moaște să se dea iarăși Bucovinenilor.

După hotărârea Curții din Viena, cu vr'o trei luni mai târziu, a mers, în anul dela mântuirea lumii 1784 în 15 și 16 ale lunii lui Iunie, Iosif al II-lea, împăratul Austriei, pe la marginea Cordonului (Bucovinei), — poate ca să vadă hotarul, poate ca să cunoască țara cea nouă alipită împărăției sale, — și a venit și prin satul ce se numește Bosanci și de acolo mergând și la Suceava, că nu este departe acel sat de târgul Sucevei, a intrat în biserică fostei Mitropolii și privind

Aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou la Suceava (1402).

în toate părțile, văzû între altele și locul în care fuseseră așezate mai înainte moaștele Sfântului Ioan cel Nou, și l'a întrebat pe episcopul Rădăuților, Kir Dositei Herescu: „Ce loc este acolo?” Episcopul i-a răspuns, zicând: „Acolo au fost așezate moaștele Sfântului Ioan cel Nou”. Împăratul, care știa de cererea Bucoveninilor și hotărârea Consiliului de război al Curții din Viena, răspunse: „Iarăș acolo, aducându-se, se vor așeza”.

Episcopul îl chiamă la sine pe ieromonahul Iosaf, proegumen al mănăstirii Putna, în care-i immormântat Ștefan cel Mare, voevodul Moldovei, și-i porunci să se gătească a merge la cetatea Zolkiew pentru aducerea sfintelor moaște.

Părintele ieromonah Iosaf se pregăti repede de cale și porni către Țara leșească (Galiția), spre cetatea Liovului și într'o Duminică, în 30 zile (st. n.) ale lunii lui Iunie, ajunse acolo, fiind și Meletie arhimandritul mai înainte trimes pentru această pricină. În cetatea Liovului se află pentru puțină vreme și împăratul Iosif al II-lea, care po-

runci ca două regimente de ostași să meargă de cu bună vreme la cetatea Zolkiew, în care se aflau sfintele moaște, într'o mănăstire a călugărilor basiliani, pentruca să nu se facă vre-o turburare în norod.

Acea mănăstire eră drept-măritoare, adică de legea noastră, pe vremea când s'au furat sfintele moaște în anul 1686.

Deci pornindu-se trimișii și ajungând în tr'o mahala a unei biserici asemenea basilienescă dela marginea cetății Zolkiew, au aflat toată cetatea înconjurată de străjile celor două regimente, cari străji erau atât de sus așezate, încât se puteau vedeă una pe alta. Și eră dată poruncă împărătească să steie tot norodul închis prin case, iar care va ieși afară, să fie impușcat de străji.

Zăbovind numiții trimeși la locul acela până la miezul nopții, li s'a poruncit apoi să pornească cu butca cea gătită anume spre luarea raclei Sfântului. Și așa la miezul nopții au purces cu butca prin întuneric, fără de nicio lumină, petrecuți numai de un Grec care-i călăuzia. Ajungând cu toții la întâia strajă, cea nemțească, și înconjurân-

du-i straja, a vorbit acel Grec, care era povătuitorul părinților cu mai marele străji, și îndată i-a slobozit straja. De acolo mergând înainte și trecând prin alte străji, cari nu le-au spus nimic, au intrat pe poarta cetății și mergând către biserica în care se aflau sfintele moaște, au dat peste altă strajă, care întrebându-i ce caută, i-a răspuns că au venit să-l iee pe Sfântul Ioan. Și i-a întrebat mai marele străji: „Dar puteți să-l luați?” Ei i-au răspuns: „Putem, că avem poruncă împărătească”.

Deci îndată i-a lăsat și mergând ei printr-o boltă la o ușă, au aflat acolo două catane (soldați) cu puștile în spate, cari i-au oprit puțin, până s'a dus unul dintr'înșii unde era arhimandritul basilianilor sub pază imprună cu toți ai săi și i-a dat de știre. Și fără zăbavă au venit doi basiliani cu două făclii de ceară aprinse și îndată au intrat în biserică, unde au aflat pe un comisar împărătesc cu vre-o treizeci de ofițeri stând împrejurul Sfântului, toți cu capetele descoperite. Comisarul și ofițerii se deteră înlături dinaintea călugărilor ce se apropiau de

racla Sfântului, care slujia în loc de pristol, de făceau basilianii liturghia pe dânsul. Pe raclă se aflau cinsprezece sfeșnice cu făclii, iar la picioare ardea o candelă mare de argint, și luând călugării toate sfeșnicele de pe raclă, au cerut cheia raclei și descuind-o au ridicat capacul, pe care atârnau pe dinăuntru câteva lucruri de argint: inimi, ochi, picioare, mâini și alte lucruri de preț, pe care le jertfiseră cei ce au avut boale și vătămături la aceste părți ale trupului lor și s'au vindecat mai peurmă cu rugăciunile Sfântului Ioan. Mai era încă în raclă și un blid de argint, pe care se afla scris cu slove de aur: „Vasile Voievod, Domn al țării Moldovei”. Iar banii cari s'au aflat în acel blid s'au dat călugărilor basiliani. Și făcându-se catastih de toate argintăriile câte s'au aflat în raclă, au incuiat-o iarăș cu incuietoarea ei. Numeroasele hrisoave domnești însă, uricele de banii și întăririle, cari erau proprietatea vechii Mitropolii și se aflau pe atunci în arhiva principilor Radziwill, sunt pierdute până în ziua de astăzi, afară de patru scrisori traduse în nemțește.

Ridicându-se racla de către patru Greci papistași, cari meraseră cu părinții cei trimiși din Bucovina, unul din călugării basiliani a oprit racla, și atunci un comisar împărătesc l'a întrebat de pricina opririi: „Alta nu este nimic, domnule, fără numai cerem sinet (revers) dela comisarii Moldovei*), ca nu cumvă după vremi să ni se mai ceară vre-o dată sfintele moaște“. Deci socotind comisarii, că este cu cale cererea lui, au făcut sinetul, și iscălindu-se într'însul Meletie archimandritul și proegumenul Iosaf, și punându-și peceteile lor, i-au dat basilianului sinetul cerut. Și îndată au ridicat sfintele moaște și au ieșit din biserică, punând racla în butca cea gătită spre această slujbă și venind la poarta cetății, unde așteptau cei treizeci de husari călări, i-au aflat tot după cum i-au fost lăsat. Ieșind pe poartă cu toții, îndată au înconjurat husarii butca: cincisprezece deoparte și cincisprezece de alta, și s'au pornit împreună cu cei ce duceau moaștele, și mergând până la un han, care era aproape de Liov cale ca de jumătate de

*) -Bucovinei.

ceas, i-au întâmpinat un trimis dela comanda generală din Galiția, cu poruncă ca acei treizeci de husari să se întoarcă înapoi, iar părinții călugări cu sfintele moaște mergând singuri, au intrat în cetatea Liovului. Tocmai atunci ieșia pe altă poartă împăratul Iosif al II-lea, ca să meargă la orașul Brody. Archimandritul Meletie cu proegumenul Iosaf au mers la Comanda generală anunțând, că au sosit sfintele moaște și atunci li s'a dat incuviințare să rămăie până a doua zi, când au plecat mai departe. Butca cu racla Sfântului mergea înainte, iar în careta din urmă călătoriau cei doi părinți, și trecând printr'o adâncătură a Liovului, au ieșit din oraș, fără să-i cunoască nimeni, și au ajuns până la un târg ce se chiamă Flumaci, unde-i întâmpină o poștă trimisă dela Dosoftei, episcopul Rădăuților, ca să cerceteze unde se află trimișii, și ori de s'au luat sfintele moaște. Răspunzându-i-se la toate întrebările, s'a întors poșta înapoi.

A doua noapte au ajuns la alt târgușor mai puțin însemnat, unde au întâlnit pe secretarul Mihalache, venind iarăș în poștă

trimis fiind de episcop. Apoi s'a făcut rânduială de li s'au dat câte șapte husari, și purcează în ziua aceea mai departe, au sosit până aproape de hotarul ce desparte Țara leșească (Galiția) de Bucovina. O mulțime nenumărată de popor urmă îndărătul butcei cu racla Sfântului, încât pentru ținerea bunei rânduieli a trebuit să li se mai deie părinților călugări încă șapte husari din Sniatin. Lângă pâraul Colacin, care desparte Bucovina de Galiția, au aflat nenumărate corturi întinse pe șes, în cari se adăposteau boieri, târgoveți, țărani, călugări și preoți, ce așteptau împreună cu episcopul Dositei sosirea moaștelor. De astă parte, în Bucovina, lângă satul Orășeni, se mai aflau și 135 de ostași călări și pedestri sub comanda căpitanului Syll, cari petrecură 5 zile în tabără, așteptând sosirea călugărilor cu Sfântul.

Voind să treacă părinții cu racla peste hotar, i-a oprit episcopul Dositei, zicându-le să aștepte până ce va sosi și generalul Enzenberg, cărmuitorul Bucovinei. Acesta veni îndată, înconjurat de ostași călări, și trecând preoții racla peste hotar, s'au slobozit în

semn de bucurie și în cinstea Sfântului ca la 60 de tunuri.

Racla fu înconjurată acuma de toată ostașimea și de cei 204 preoți, cari cântau cântări bisericești, iar în răstimpuri se auziau trâmbițările gorniştilor și durările toboșarilor tot drumul până la Cernăuți, unde ajunseră în 10 Iulie, în alunul Săn-Pietrului.

Toți cernăuțenii și oastea le ieșiră înainte slobozind multe tunuri din dealul Cernăuților. Și mergând prin târg, au așezat moaștele în biserica Sf. Treimi, zidită de marele medelnicer Ilie Herescu, fratele episcopului.

Iar în 25 Septembrie au fost puse în locul lor de mai înainte, adică în biserica Mitropoliei din Suceava, unde stau până în ziua de astăzi, de călătoresc de două ori pe an peregrini din toată Bucovina, din Galiția, din Ardeal și din Moldova, ca să se închine acestor moaște făcătoare de minuni.

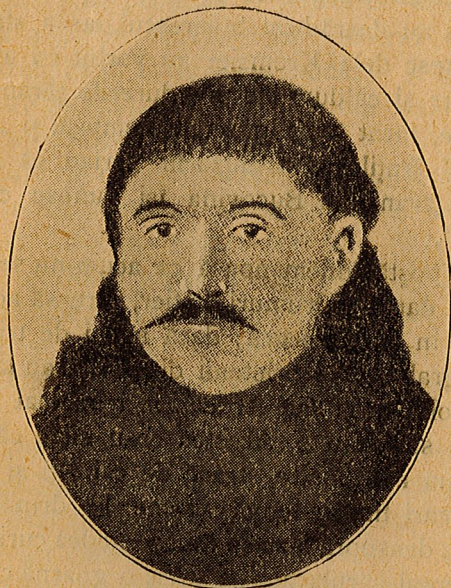
III.

DE PRIN ANII 1848 ȘI 1849.

...Nu-i mult deatunci: vor fi vr'o șapte-zeci și opt de ani. Și acum mai afli bătrâni de aceia, cari au văzut cu ochii lor acele vremuri de greă cumpănă, prin care a trecut mult încercata noastră țară. Dar tinerii oameni noi pe acest pământ vechiu—nici nu visează de suferințele strămoșilor noștri, căci prea ușoară li se pare viața și prea sunt multe ale ei momèle.

Eră pe vremea când nu se incuibaseră atâtea mode, nici sărăcie strașnică; când țăranul, deși iobag, nu luă calea greă a pribegiei spre America. Peatunci deputații bucovineni din sfatul împărătesc din Viena erau cei mai mulți țărani, ca depildă: Vasile Morgoș din Coț-

mani, Miron Ciupercovici din ținutul Humorului, Vasile Cârste din Boian, George Timeș depelângă Cernăuți și Mihai Bodnar din

MIHAI BODNAR

Fost deputat în camera imperială la anul 1848 și 1849.

ținutul Răduților. Nu erau tobă de carte, căci învățaseră buchile dela dascălii ambulanți, cari

pribegiau pela răzeși, pela popi și pela boieri, din casă în casă, dar totuș au lucrat pentru despărțirea Bucovinei din împreunarea necurată cu Galiția, au cerut slobozenia tiparului și au desrădicat boierescul, iar în sfatul împărătesc dela Kremsier au vorbit cu atâta dragoste și căldură despre durerile țărănimii împilate, încât toate gazetele nemțești și „Bucovina“ fraților Hurmuzachi scriau că „deputații țărani din Bucovina își cunosc chie-marea“.

Nici poștă indemânoasă ca acum nu se pomenia, dar nici drumuri de fier, care să aducă străini în țara noastră; dacă aveai de trimis vești grabnice la prietenii din țară sau la cei din Moldova și din Ardeal, le trimeteai prin curieri sau stafete. Acestea erau niște căruțe cu două roți înalte, trase de cai iuți și pietroși, cari țineau lungă vreme la drum. În căruță, deasupra lăzii cu răvașe, ședea curierul, pe pieptul căruia atârna arciș o goarnă cu canafi și cu găitane negre-galbene, care sunt colorile împărăției. Alături de curier, ghemuit într'un colț, îi ținea tovărășie un soldat înarmat până'n dinți, care era pus spre paza scri-

șorilor și a banilor, căci era mare primejdie să treci pe acele vremi prin codrii și zăvoaie pustii. Caii porneau la goană pe drumul de țară plin de hârtopi, iar curierul sufla în goarnă, ca să se ferească oamenii, și cu toate aceste se'ntâmplă să fie zdrobiți călătorii ce nu se dădeau repede în lături.

Cale de o poștă, adică atât cât putea alerga o stafetă până să obosească caii, se afla o stație. La stația poștei era han pentru călători, grajduri pentru cai proaspeți și locuința poștașului. Aici dehămau curierii caii cei vlaguiți și luau alți olăcari, împărțiau și luau scrisori și îmbucau ceva pentru drumul cel lung. În Suceava era poștărită Popovicioaia, o văduvă bogată și frumoasă, care avea poștă lângă biserica unită, două hanuri alăturate și grajduri pentru vr'o treizeci de cai, frumoși și grași cum e linul.

Birjari cu trăsuri arcuite nu se aflau în Suceava, tot așa în toată țara Cordonului (Bucovinei). De plecai undeva la drum pe vreme lungă, năimiai un Jidov prăpădit — căci ei singuri erau cărauși — cu o harabă hărbuită, trasă de doi cai slabi, prin cari trecea

vântul, și acoperită cu o covergă veche, afumată. În coșul harabalei puneai fân sau paie, ca să nu te scuture așa de tare „rădvanul”, te rugai lui Dumnezeu să vii înapoi cu ciolanele întregi și haide băiete, căci bun e Domnul și meșter e dracul.

Dar să fie avut graba cea mai mare, trebuia să te supui toanelor cărăușului tău, căci îndatăce inseră și-l prindea sabășul pe cale, să-l fi tăiat pe jupân și nu se mișcă din loc. Dumnealui se opriă într'un sat sau la vr'un han jidovesc din câmp, își făcea rugăciunile de seară și apoi se culcă; iar ție nu-ți rămânea alta, decât să înjuri toți patriarhii și bătrânii poporului lui Israel, începând cu Avram și sfârșind cu rabinul dela Sadagura.

Orașul Suceava nu era așa ticsit de Jidovi ca acum, căci până la anul 1848 n'aveau drepturi ca ceilalți supuși ai împărăției. Ei locuiau separați de ceilalți târgoveți, în cartierul lor numit „Ghetto”, unde mișunau ca viermii. La sărbători bărbații îmbrăcau caf-tane lungi, iarmurcă de mătase și pălărie de catifea, iar în picioare pantaloni strâmți până la genunchi și colțuni albi. Fetele purtau

cordele cusute cu fir de aur și de argint, cataveică cu blană, iar pe cap, dela tample'n sus, aveau niște coarne de argint groase de un deget și lungi de o șchioapă; grosimea și lungimea lor atârna dela avuția celei ce le purta. Astfel îmbrăcați ieșiau în sabăș sau în alte zile de sărbători la plimbare pe stradă. Semnele până unde aveau dreptul să se plimbe, erau niște sârme de-acurmezișul străzii, ca la stâlpii de telegraf. Și acum se mai văd în Suceava semnele acele, și anume pe ulițele ce duc spre satul Bosanci, spre mahalaua Arenilor, spre mănăstirea armenească Zamca și spre gara Ițcani.

În partea târgului despre asfințit și miezul nopții era cartierul Armenilor pacinici, cari aveau casa cu ceardac dinainte și fete oacheșe și frumoase; ei erau negustori chiaburi și isteți, mai ales băcani, cu prăvălii în vatra târgului. Unii țineau și hanuri, precum și cofetării întocmite după gustul vremilor acele, unde vindeau înghețată, șerbeturi și plăcinte turcești, rahat, alviță, dulceață și alte bunătați. Ei singuri mai păstrasera vechiul port al ișlicelor, mari cât o baniță, de aveau de ce

face haz târgoveții români; se îmbrăceau cu giubea și cu antereu și se încălțau cu târlci, iar Armencele mai țineau în modă neîndămânosul crinolin ce'nfoia rochia ca o turlă de biserică. Păcat că această nație de oameni, cu care se'nvoiau Românii atât de bine, s'a stins încetul pe'ncetul, așa că acuma se află numai vr'o cincisprezece familii în vechiul lor cartier; mulți au sărăcit și au pribegit din pricina vestitelor incendii ce-au pustiit „târgul” armenesc din Suceava în mai multe rânduri.

Românii erau meșteșugari, împărțiți în bresle, bogați și ei, cu locuința în vatra târgului, nu ca acuma în mahalale și prin suburbii. Portul lor eră asemenea cu al Armenilor, afară de işlice. În mahalaua Cutului delângă Areni erau și lucrători de pământ, iobagi ca și țărani. Deoparte, cam pelângă biserica vechei mitropolii, unde se păstrează moaștele Sfântului Ioan cel Nou dela Suceava, erau împrăștiate și vr'o douăzeci de fumuri țigănești, în care trăiau fierarii și lăutarii târgului. Nemți erau puțini și mai toți funcționari.

Paza orașului eră încredințată desetnicilor (politiștilor), înarmați cu săbii și cu sulii, iar la țară țineau ordine în public vatamanii (jandarmii călări). Pentru ținutul Sucevei se alegeau numai doi vatamani; pela anul 1848 erau rânduiți fioroșii Budean și Rot, care eră Neamț; aceștia cutreierau călări, zi și noapte, prin toată împrejurimea Sucevei, ca să pedepsească cu bătaie pe clăcașii, ce nu ieșiau la robotă (boieresc) și să bage hoții în fiare. Purtau la oblânc două pistoale grele ferecate în alămuri galbene, la sold aveau sabie și'n spate pușcă lungă cu cremene. Dimpreună cu mandatarii, cari erau notarii dela sate, băteau țărani la scară cu harapnice de piele, încât le stășiau bucăți de carne depe trup și veniau cainii să lingă sângele de sub scară.

În Suceava oamenii trăiau în pace și se'nvoiau bine între olaltă, dar în anul 1847 nu se făcuse pâine în țara întreagă și de aceea eră mare groază de foamete. În anul următor dădu o secetă cumplită, de secară toate izvoarele și fântânile, până și cea dela Areni dimpreună cu șipotul orașului, a cărui apă vine pe subt pământ, tocmai depe dealul

Tătărașilor. Mai rămăsese numai fântâna din ograda mănăstirii Zamca, cu apă destulă și rece cum nu află pe toate meleagurile acele. Pe cer se iviră semne: stele cu coadă și pânze de foc, ce fluturau noaptea dinspre asfințit. Zodierii și vracii, cari totdeauna au înfricoșat lumea cu porogăniile lor, ziceau, că au să vie peste țară multe plăgi: lăcuste, foamete, boale și la urmă chiar război. De astă dată li s'a împlinit prorocia.

Deodată cu vânturile cele calde ce băteau din jos, veniră roiuri mari de lăcuste. În ziua când s'au ivit, eră o arșiță grozavă, de nu puteai merge desculț pe drum, căci te frigea colbul. Iată însă că fără de veste se întunecă soarele deabinele, iar oamenii auziau prin văzduh pârâiri ca de trestie uscată, când o calci cu piciorul; pe sus treceau nouri grei de lăcuste înspre văile Siretului, ale Prutului și ale Nistrului, unde au ros alătura cu pământul cele din urmă răniășițe de holde. Pe țărinile Sucevei nu s'au lăsat, căci sburau prea sus, numai cele obosite de îndelungata cale peste țări și ape, căzură la pământ. Oamenii le luă în mână, privindu-le cu mirare,

căci pe aripele lor aveau niște semne ciudate. Toți ziceau că-s slove; unii mai fricoși și bisericoși credeau că sunt slove trimise din cer, ca să se pocăiască oamenii; alții iarăș, cari auziau și toca din cer, socotiau că-i vre-o scrisoare dela vre-un fel de oameni, căci ziceau ei: pe podul pământului sunt multe feluri de nații și de limbi, și anume în toată lumea sunt șaptezeci și șapte și jumătate de nații: șaptezeci și șapte sunt nații întregi ca și noi, iar jumătate de nație sunt Țiganii. Deaceia oamenii căutau cărturari bătrâni să le deslege slovele acestea. Și cine eră mai iscusit cărturar în Suceava, decât Serafim Cărășel, diacul dela biserica Sfântului Neculai, care „știa limbă” și ținea gazetă? Umblase lumea în lungiș și în cîrmeziș, când fusese douăzeci de ani cătană la împăratul; a fost cu împăratul Napoleon Bonaparte în țara Moscalului și a Parisului, apoi se bătă în oastea împăratului nemțesc dela Beciu cu Franțujii, ba fusese chiar și în Paris. Dar Serafim eră un pezevenchiu și jumătate, care știa să scape din încurcălă, spunând că nu-i bine de cercetat voința lui Dumnezeu

și că el se teme să nu-l trăsnească din senin, dacă va deslegă slovele cele ciudate.

Din pricina secetei — căci nu plouase de lungă vreme — și a lăcustelor, izbucni o foamete cumplită. Mai ales în nordul Bucovinei oamenii mâncau acum de luni întregi mă-măligă cu jir măcinat și amestecată cu rugă-mătură de fierăstrău. De băut beau apă fiartă cu ciocani de păpușoi. Zile întregi rătăceau pe câmpii după măcriș și prin păduri după jir. Mai târziu, când bântuia războiul între Unguri și între împăratul, se urcase preț-ul bucatelor grozav de mult, și eră și lipsă de bani, căci „toți banii de aur și argint erau trimiși în țara Talianului și la Ungur, cum ziceau bătrânii. Nici bani mărunți nu erau în țară. Peatunci umblau niște bancnote de hârtie în preț de un franc, care se cheamau un „leu șain“. Spre a se ajuta, la nevoie, oamenii rupeau o astfel de hârtie în patru părți și un sfert se chamă grivnă: cele ungurești erau roșii, iar cele împărătești negre.

Pelângă toate aceste nenorociri mai veni și holera să nimicească ce a mai rămas pe urma foametei. Cumplita boală izbucni mai

întai în Galiția, deunde se răspândi cu iuteala fulgerului și în Bucovina. Vanturile cele calde duceau germeii boalei prin toate colturile țării. Dar mai aprig bântuia în Suceava, unde muriă, tot al doilea om, până și copiii. Cioclii umblau prin oraș cu căruțele lor negre, dela casă la casă, și întrebau pri de nu sunt bolnavi sau morți în familie, ca să fie îndepărtați din mijlocul celor sănătoși.

Spre a nu se molipsi, oamenii se afumau cu băligar de vită și cu ierburi uscate, iar dinaintea ușii se află un hărdău cu apă, peste care trebuia să treacă fiecare, când intra în casă. Se iscă atunci zvonul, că holera e o femeie cu părul despletit, frumoasă, dar palidă la față, și umblă pe hotare, arătându-se străjerilor noaptea. Dacă o primești și-i dai de mâncare, apoi nu se atinge de căsenii tăi; iar dacă o alungi, trebuie numaidecât să-ți moară cineva. Iată însă că atunci se rătăci prin târgul Sucevei — Dumnezeu știe deunde — un bătrân voinic și roșcovan la față, ce colinda din casă în casă și învăța lumea să fiarbă spini albaștri de holera și să bea fiertura, ca să scape de boală. Oa-

menii îl țineau de sfânt și nimeni nu-i ieșea din cuvântul lui. Cu apropierea toamnei, se schimbă boala și nu era așa de primejdioasă: rar unde se auzia, că a picat cineva. Iarna apoi puse capăt acestei plăgi, care secerase așa de crud în rândurile omenirii.

Dela o vreme se zvonii prin Bucovina, că în țara franțuzească și pela Viena e prăpădenie, se surpă temeliile drepturilor boierești, că „dobitocul” de țăran cere și el să fie om, că se pustiesc și se ard moșiile domnilor și curge sânge... Sucevenii se strângeau ca duri pe drumuri, vorbeau, șopteau și clătinau din cap. Tot la zece zile venia stafeta cu gazetele dela Beci și dela Cernăuți, cu foi volante și cu lexicoane întregi, în care li tălmăcia pe înțelesul tuturor, ce-i acea „constituție, parlament, deputați” și alte bazonii, despre care nu auzise neam de neamul lor. Și în Bucovina erau nemulțumiți țăranii, căci multe din jalbele trimise la împărăție, prin deputații țăranii, n’au fost ascultate. Se mai povestea iarăși, că în munții huțanești se ridicase „craiul” Cobiliță cu Huțanii săi, pustiind și arzând moșiile domnilor, că ar fi ținut la

Vijnița o adunare numeroasă de Huțani, că scotea vornicii (primarii) din vornicie și puneă alții în loc, luă bir câte o dimirle de porumb și douăzeci de creștari de om, și precum căs’ar fi aflându o gardă de Huțani tineri, înarmați cu ciomege și cu sulii. Ba ce-i mai mult, că ajută pe Unguri pe subt mână împotriva împăratului, care trimese oaste să răscolească munții huțanești și să-i spânzue pe buntujnicii de Huțani. Chiar Cobiliță singur a murit de ștreang mai târziu. Și colonia ungurească Hadicfalva delângă Suceava se răsculase, așa că groaza de năvala țăranilor în orașe creștea pe zi ce merge. Mai ales Jidovii se bociau de frică pe străzi, își strângeau catrafusele ca să plece, dar tot pe loc rămăneau.

Pretutindeni era clocot și fierbere mare și toți așteptau să se surpe temeliile lumii celei vechi și să răsară alta nouă. În Moldova, la Iași se ridicară boierii cei tineri contra stăpânirii, dar fără ispravă, căci mulți au fost prinși, iar alții trimiși în surghiun. În Bucovina se dăduse poruncă pela toate cerdacurile din țară, ca să lase granița deschisă

pentru toți boierii fugari din țara Moldovei. Neconținut sosiau în Suceava peste granița bejenari în chervane grele brașovenesti, ferecate cu lanțuri și înconjurate de feciori călări și înarmați până în dinți. Stăteau o zi două în Suceava, se închinau la moaștele Sfântului Ioan, se îngrijeau cu de ale gurii, și apoi carele greoaie plecau scârțâind spre Cernăuți, unde casele marelui vornic Doxachi Hurmuzachi îi găzduiau mai pe toți boierii fără țară. Acolo petreceau: Vasile Alexandri cu fratele său Iancu, apoi Domnitorul de mai târziu Alexandru Cuza, Costache Negri dimpreună cu două surori ale sale, cari erau călugărițe, Kogălniceanu, principele Moruzi, George Sion, cântărețul limbei românești, și atâția alții. În tovărășia acestora mari veni și Aron Pumnul, luminătorul Românilor bucovineni, care, rupt de oboseală și slăbit în urma boalei de holeră de care suferise, numai cu mari greutatea putu trece granița dinspre Moldova, intrând în puterea nopții în Cernăuți. Și George Bariț, liberat de familia Hurmuzachi din ghiarele sbirilor lui Barco, află refugiu în „sânul lui Avram”, —dupăcum

num. au surghiuniții casa bătrânului și bunului Doxachi.

În toate diminețile, bătrânul Doxachi Hurmuzachi, îmbrăcat în antereu și cu giubea, cu fes pe cap și încins cu un șal de mătase, încălecă pe un cal focos, ce jucă subt călăreț și colindă pela conacurile boierilor pribegi, chiemându-i la cafeaua de dimineață cu cuvintele poetului Alexandri:

„Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare
N'auziți prin somnul vostru acel glas triumfător? etc.

Dealtfel nu le mergea rău pribegilor, ci dimpotrivă, dupăcum ne povestește Iraclie Porumbescu, surghiuniții petreceau foarte bine în Cernăuți, numai în banchete și petreceri de s'au fost speriat Cernăuțenii de galantomia boierilor „valahi”.

Alte dăți mergeau în cete prin grădina publică, cuprinși de după cap și cântând Marsilieza, de se uitau trecătorii cu gurile căscate după danșii.

Pentru că în țară eră puțină oaste și n'avea cine să ție ordine în publicul ce părea foarte agitat, se formară garde naționale prin toate

orașele. În ziua în care se răspândi vestea că și Suceava are voie să-și facă o gardă națională de cetățeni, colindă pe ulițele târgului un crainic însoțit de un toboșar și de un gardist, ce poftiau lumea să intre în gardă. Cetățenii lasă teighelele, calupul și acul și alergară de bunăvoie în rândurile gardiștilor. Mai ales erau mulți Români și Armeni tineri, cari stăteau alături cu bărboșii staroști de isnafuri sau bresle. Căpitanul întregii gărzi era herarul jidov Fischhoffer, scurt și gras cât o bute. Garda era împărțită în două părți: o parte se deprindea în meșteșugul armelor pe înășul Micăuților, sub conducerea lui Fischhoffer, cealaltă în târgul vitelor delângă Areni, sub ascultarea lui Serafim Cărășel, diacul dela biserica Sfântului Nicolai. Uniforma gardiștilor era: pantaloni surii de dril, tunică albastră cu parole roșii, adică cu colorile țării; pe cap purtau o pălărie mare calabreză, cu un fionc roș-albastru, că pânăș și cu numărul companiei. Cei mai mulți aveau săbii și sulii și numai foarte puțini se procopsiseră și cu o pușcă ruginită sau cu o pereche de pistoale vechi. Pe dealul Tătăra-

uzia cântând
a o comedie
a la o masă
ă lângă dan-
i, iar jos se
șești. Prim-
frumoși și
uri de prin
tabără; nu
care închi-
oți volintirii
Lumea se
totuș erau
ci inimă de
fi stăpânit,
la joc pe
ejurime, ca
tre aceștia
i ca ele să
deacea se
e. Jucai un
bradul te

Frații Hurmuzăchești.

dela cuvântul

șilor se uniau amândouă companiile și făceau „manevre”. La început îi muștrăluia Fisch-hoffer pe toți gardiștii, dar mai pe urmă nu voia să asculte pe Jidov, care nici nu se pricepea la comandă, și de aceea îl aleseră toți într'un glas pe Serafim Cărășel căpitan, care cunoștea meșteșugul armelor în fel și formă.

Îndată cum veni diacul la cârmă, puse numaidecât pe gardiști să meargă în pas alert, spre hazul tuturor, căci fostul căpitan, gras cum erau, de-i atârna bărbia peste guler, rămânea totdeauna în urmă gâfâind. Noaptea patrulau pe stradele din vatra târgului și pe la margini, dar de cele mai multe ori se înfundau în vre-o cârsmă „la șapte draci” și „la Craiul negru”, unde cînsteau vin de contrabandă adus din Moldova și ascultau palavrele lui Serafim Cărășel, care după cum zicea el, numai în piatră seacă n'a fost.

În Cernăuți și seminariștii și liceenii din clasele superioare făceau parte din garda națională a orașului.

Viața în Suceava era foarte neliniștită, mai ales în zilele de târg, Joia și Dumineca.

Pe piață la „Bărbunc”¹⁾ se auzia cântând muzica, iar lumea năvălia ca la o comedie într'acolo. În mijlocul pieței sta la o masă ofițerul „Bărbuncului” c'o condică lângă dansul și cu o lădiță plină de bani, iar jos se afla o ladă mare cu chipie ostășești. Primprejur jucă o roată din cei mai frumoși și mai voinici soldați minunate jocuri de prin țări străine și laudau viața din tabără; nu lipseau nici vivandiere frumoase, care închinău cu plosca plină de vin la toți voluntirii recrutați și se sărutau cu dâșii. Lumea se feriă de „Bărbunc” ca de foc, dar totuș erau unii cari cădeau în capcană, căci inimă de piatră să fi avut și tot nu te-ai fi stăpânit, când vedeai cum cătanele luau la joc pe cele mai frumoase fete din împrejurime, ca să atragă feciori. Iar mulți dintre aceștia aveau draguțe și nu puteau suferi ca ele să joace cu cătanele cele străine, deaceia se prindeau și ei în joc lângă dâșele. Jucai un joc, două, apoi doi căprari cât bradul te

1) Bărbunc înseamnă recrutare și vine dela cuvântul nemțesc Werbung.

duceau de subsuori cu vorbe dulci la o vi-vandieră, care te cinstia din ploscă și-ți de-dea buzele ei suptiri și roșii. Ofițerul îți puneă pe dinapoi șapca 'n cap și erai de acum vrând nevrând cătană la împăratul. Scumpă însă eră peatunci sărutarea unei guri frumoase, căci doisprezece ani trebuiai să porți ranița împărătească în spate, tocmai prin fundul lumii, pela Beciu (Viena) și în Lombardia. Deaceia volintirii erau bocii de neamurile și de drăguțele lor ca și morții. În vremea asta, vestita bandă a lui Grigore Țiganul zicea să-ți rupă inima, iar feciorii, dupăce erau jurați sub steagul cel mare ce flutură în mijlocul pieței se cuprindeau de după cap și cântau din gură, insoțiți de plânsul nevestelor și al drăguțelor:

Vino mândră pân'la cruce
De vezi Neamțul cum ne duce,
Că ne duce ca pe boi
Și ne tunde ca pe oi.
Ne-aruncă păru'n gunoi,
Vai, săracii, vai de noi!...

Avea toată dreptatea, bieții; să se vaiere, căci grea eră slujba cătăniei pe vremile acele,

și cea mai mică greșeală o pedepsiau Nem-ții cu „stroiu”. Pedepsa asta crudă se aplică în modul următor: pe toloacă sau într'o ogradă se așezau ostașii, cincizeci sau o sută la număr, în șiraguri, formând o uliță strâmtă. Dinaintea lor țineau cu stânga pușca, iar în dreapta aveă fiecare câte o nuiă de loză. Cel ce aveă să treacă prin „stroiu”, își desbracă trupul de sus pân' la brâu, și pășia dela un capăt la altul al uliței, ca să aibă când să-l croiască fiecare soldat cu nuiăua peste spetele goale. Dacă cel pedepsit pășia dintr'un capăt, atunci în partea opusă bătea un tambur toba, ca să nu se audă strigătele de durere ale osânditului; tot astfel bătea toba alt toboșar, când osânditul se întorcea înapoi.

Drumul încolo și înapoi se numia o „uliță”. Cătanele mai bătrâne, cari nu erau așa de haine la inimă ca tinerii, rupeau nuiăua de se ținea numai în coajă și în locul rupt puneau policarul dela mâna dreaptă, așa că varga se îndoiă tare, când loviau pe cel bătut, însă nu-l durea mai deloc. Dupăce făcea osânditul ulițele hotărâte, i se puneă pe

spate o prostire immuiată în slatină, ca să scoată „focul” dintr’însul și ca să nu leșine sau să piardă sânge prea mult.

În mijlocul gălăgiei iscate din pricina „Bărbuncului” se opriă câte o stafetă cu caii plini de spume, ce aducea vești din împărăție și depe câmpul de război din Italia. Se adevărase înfine vestea, că „craiul” Kosuth se ridicase împotriva împăratului cu oaste, că în țara ungurească e resmeriță strașnică, împăratul e dovedit și Ungurul vrea să intre în țară.

Urmarea a fost că se desrădicară gardele naționale și se confiscară toate armele, căci peste întreaga țară s’a fost decretat stare de asediu. Era oprit chiar de vândut seceri, topoare și furci, iar oamenii n’aveau voie nici măcar să poarte cuțite lungi de vânatoare pentru spintecat cerbii. Dela zece ceasuri seara trebuiau să fie toate ușile închise și lumina în casă stinsă; pe uliți umblau patrulare de cătane, cari împrăstiau orice strânsură de oameni, chiar ziua în amiaza mare. Petrecerile aveau să dureze numai până la miezul nopții și atuncia încă în prezența

mai multor vătăjei. Pașapoartele bejenarilor, ce treceau granița în Cordon, erau foarte minuțios revizuite. Tăranii cari aveau trăsuri trebuiau să meargă la „Voșpont”¹⁾ și să ducă merinde cătanelor. Cei ce se codeau, căpătau cătane jecuți (executatori) în casă, până erau siliți să plece cu carul. Carele aceste erau greoaie și aveau două proțapuri; când se apropia dușmanul dintr’oparte, oamenii dejugau boii și-i puneau la proțapul dindărăt, căci din pricina drumului celui rău nu eră chip să întorci carul.

Ca din senin se răspândi într’o bună dimineată vestea, că oastea împărătească se bate cu „Craiul” lângă granița Bucovinei dinspre Ardeal. De fapt însă, se luptă colonelul Urban cu insurgenții generalului unguresc Bem. Urban avea puțină oaste, dar vitează, compusă aproape numai din grenadiri și grăniceri români. Despre acești Români vorbește Urban într’o scrisoare către maiorul Wieser, când zice: „Românii sunt oamenii dracului; ei merg ca diavoli”. De-

1) Vorspannwagen=care de transport.

fapt așa și eră: trupele de Români ale lui Urban făcuseră într'un singur marș, în aceiași zi, dela Dorna Candrenilor până la Murășeni șapte mile nemțești! Altă dată se lăți svonul, că colonelul Urban s'ar fi retras dinaintea Ungurilor, cari au intrat pe pământul Bucovinei și că au ajuns până la Podul verde dela Dorna. O spaimă nemai-pomenită îi cuprinse pe cei dela sate; cei mai mulți îngropară averile în zemnice făcute în pământ și ascuseră banii sub cărămizile vetrei, apoi alergară cu puținul avut ce-l puteau duce, spre munți. Urban însă cu cei 1800 de oameni ai săi și cu puțină artilerie a stat vreo cinci săptămâni dela sfârșitul iernii anului 1848 în Câmpulung, așteptând ajutoare. După câteva isprăvi militărești s'a retras mai spre Vama, dar mulți feciori cădeau de lungoare (tifos) și afară de aceasta erau lipsiți de vestminte și de mâncare.

Sucevenii stăteau zi și noapte pe ruinele cetății, fumau și povesteau, ca oamenii ce n'au de lucru, când se întâmplă ceva strașnic, ei tâlcuiesc în fel și formă orice întâm-

plare sau veste cât de neînsemnată. Depe cetate se auzia noaptea, când bătea vântul dinspre munți, cum bubuie tunurile lângă Prundul Bârgăului și Poiana Stampei; zice că cel ce aveă ochi buni zăria, cum se deschide cerul uneori, ca tăiat de o sârmă de foc. Din oraș plecau noaptea boierii și neguțătorii cei bogați, încărcând scumpeturile lor pe care brașovenești, ferecate cu lanțuri și apucau calea spre țara Muscalului, unde eră liniște, lăsând acasă numai slugile și odăile pustii. Săracii însă, cari n'aveau ce pierde, rămaseră să-și apere pământul, care la moarte aveă și așa să le astupe gura cea flămândă.

Dar iată că Muscalul se hotărî să treacă granița cu oastea sa și să-i ajute împăratului. Știrea despre asta venise încă prin Mai 1849, când se porunci, ca în toată țara să se strângă proviziuni de fân, de ovăz, de paie, și să se cumpere vite pentru înjunghiare. Mai ales s'au adunat cantități uriașe de rachiu: în Suceava erau vre-o 3000 de vedre de rachiu pentru oștirea muscălească, căci, dupăcum se știe, cătanele sfintei Rusii sunt

bețivani deaceia, care-și vând și nevestele pentru rachiu.

În ajunul zilei, când aveau să sosească în Suceava Muscalii, umbla un pristav pe ulițe cu poruncă dela comună, că a doua zi să nu treacă trăsurile și oamenii pe calea ce ducea spre Tătărași; să se strângă tărăbile depelângă drumuri, iar „plozii“ să stea acasă, pentruca să nu cadă în picioarele cailor. Orașul era bușit de lume străină, căci a treia zi era iarmaroc (bâlcu) și sărbătoare, anume Sf. Ioan cel Nou dela Suceava, care-i patronul țării, și deaceia se adunase mulțime de peregrini din țări depărtate. Tocmai dela Zolkiew din Galiția veniseră, pe jos și în trăsuri, Rusniaci, cu picioarele însângerate de cale; printr'aceștia se amestecau țărani din Maramureș cu sărici mișioase, Huțani unsuroși, ai căror cioareci păreau însângerați, Lipoveni voinici în ciudatul lor port depeatunci, cu pălării înalte cât o cofă și curmate pela mijloc, Jidovi șireți și iuți cum e prâsnelul, cari amăgiau lumea cu marfă proastă; felurite

limbi loviau auzul și nenumărate feluri de porturi ciudate împeștrău ulitele vechiului oraș. Prin spuza asta de oameni se furișau, tăcuți cu niște umbre, călugări în rasele lor cafenii, cu fețele smerite și uscate de atâta post și rugăciune, veniți depe la mănăstirile din țară și dela Sfântul-Munte. Unii vindeau icoane ce nchipuiau muncile iadului sau județul din urmă, alții iarăș făceau negoț cu ierburi și cu „lacrămile“ Maicii Domnului, ce cresc pe stântul mormânt din Ierusalim. Oamenii făcuseră greaua și îndelungata cale ca să se vindece la moaștele Sfântului de boalele ce-i chinuiau, să plătească slujbe pentru sănătatea lor și a neamurilor și să ducă cu dâșii câteva crengi verzi, de tei sau de plop, cu care va fi împodobită racla mucenicului. Orașul vuia și se sbătea ca o mare infuriată, ale cărei ape amenință să iasă din matcă.

Dimineața de 13 Iunie a anului 1849 era frumoasă și senină. Orășenii și streinii se suiră pe ruinele cetății, ca să poată zări mai degrabă cele dintâi șiraguri de Muscali,

alții însă meraseră lângă mărețul pod¹⁾ de peste apa Sucevei, ca să-i vadă mai degrabă.

Intr'adevăr, în zori de zi, se înalță departe, pe drumul împărătesc ce vine prin Mileșăuți spre Suceava, un nour de colb. Lumea

1) Eră acest pod o minune de meșteșug, cum nu mai afli altul în țara noastră. Deasupra eră acoperit cu draniță, iar pe dealături aveă ferești, și o lungime de 300 de pași. Înăuntru ardeau lămpi zi și noapte, ca să i se vadă călătorului. Meșterul îl clădise numai din lemn de ștejar pe căpătâi tare de piatră. Spre apărarea podului de puhoie și de năvala sloiurilor, se făcură astfel de întocmiri, încât se frângea ghiața; credeau oamenii că această puternică clădire făcută de împărăție în secolul al optsprezecelea va dura încă veacuri, dar marele puhoi din anul 1803 l-a rupt în Iunie la 3 ore după miezul nopții. Un călător străin*) dela începutul secolului al 19-lea scrie, că a auzit următoarea poveste despre acest pod minunat. Pecând Bucovina făcea încă parte din Moldova, trăia în Suceava un pașă turcesc, care aveă o iubită dincolo, peste apa Sucevei, și când inseră, încăleca și trecea apa călare de ceia parte. Câteodată însă plouă la munte și se umflau apele așa de tare, că nu puteă trece dincolo, unde-l așteptă iubită lui și de aceea a pus să zidească acel pod.

*) V. Batthyani,

strigă: „Muscalii! Muscalii!“. Lângă Ițani se desluși șiragul nesfârșit de Cazaci și de care de transport, ce se apropiau încet, dimpreună cu nenumărații peregrini din Galiția. La apropierea lor începură să tragă clopotele dela toate bisericile. În Suceava, ferestrele și porțile erau ticsite de oameni; unii se agățară pe case, pe copaci chiar, ca să poată privi mai bine. Cazacii, cu chivere înalte, erau îmbrăcați în tunice albastre-întunecate și înarmați cu sulite lungi și cu carabine. Veneau câte opt în rând, călări pe cai sirepi și frumoși, cum numai pe stepele Donului și ale Volgei pot crește. Fiecare regiment aveă caii numai de o culoare: acū se părăndă unul cu cai negri ca noaptea, apoi altul cu roibi, al treilea aveă caii albi ca neaua, și așa mai departe. Muscalii erau oameni înalți și voinici, dar îi slujeau ochii lor mici și fețele pătrate, urite, care erau pline de colb.

Cum intrară în oraș, începură să cânte cântece de război: fiecare companie aveă corul ei, iar cântarea se răspândia dela companie la companie, dela regiment la regiment, până spre capătul oștirii ce nu se zăria din cauza

colbului. După amiază, pela ojină cea mică, intrară cele din urmă rânduri de Muscali ce călăreau dinapoia carelor de transport. Pe Tătărăși au întins corturi lângă corturi, de a-jungea tabăra lor până în marginea satelor Ipotești și Lisaura. Indată se ridicară fumuri din tabără, oamenii mișunau încoace și încolo,ducând caii la adăpost, de gândeai că vor soarbe toate pâraiele depe lângă Suceava. Prima ispravă ce-au făcut-o, a fost când s'au slobozit vreo câțiva Cazaci în lunca Sucevei, unde păștea o cireadă de vite, din care au furat vre-o zece: le mânau călări la deal, fluturând din săbii. Le-au jupuit de piele și le-au scos măruntaiele, apoi întregi le-au răsturnat în uriașele cazane ce clocoteau și ale căror gropi se mai zăresc și acum pe Tătărăși, Înainte de masă au cinstit fiecare din ei câteva rachiiuri din cele 3000 de vedre, ce se aflau în buți uriașe, așezate pe roți înalte. Precum se petreceau credincioșii în ograda mănăstirii pe sub racla Sfântului, așa se petreceau Muscalii pe sub buțile cele mari, din care li se împărția fiecăruia câte o cinzeacă de rachiu; apoi se duceau la covețile pline de carne și de

erupe. Spre seară, când tocă la mănăstire de vecernie, căpătară o parte dintr'înșii voie să meargă prin oraș, ca să se închine la racla cu moaștele mucenicului. Unii se rugau, iar alții târguiau prin oraș rachiu și untdelemn în ulcioare strâmte la gărlci, dar largi la fund. În ulcior puneau un burete și astfel colindau dela tarabă la tarabă. Dădeau neguțătorului niște bancnote de schimbat, și dacă n'avea să schimbe, Muscalii turnau rachiuul înapoi, mergeau în tabără să stoarcă buretele într'un pahar, apoi iar se sloboziau în oraș cu ulciorul. Despre multe hoții de ale Cazacilor povestesc și acum bătrânii; între altele eră și furatul fânului. Țăranii vedeau că se mișcă pe câmp căpițele de fân, nu știeau însă de ce. Pricina eră următoarea: doi Cazaci se băgau sub căpiță, ridicau prepeleacul cu fân în sus ca pe-o umbrelă, iar fânul atârna în jos ca o rochie...

Pela nouă ceasuri seara începură pe Tătărăși să trâmbițe goarnele strângerea, ca să se strângă cătanele de prin cârșme. Orașul vîia mai departe de tânguirile fluierelor și ale flașnetelor, de țipetele comedienților și de stri-

gătele răgușite ale precupeților. Pe păreții mănăstirii erau lipite lumânări aprinse, ale căror licăriri sfioase se amestecau cu flacăra felinarelor dela tărăbi. Suceava părea scăldată într'o mare de lumină și de fum. În jurul zidurilor mănăstirii privegheau câțiva păcătoși, ce băteau mătanii în colb; un grup de uniți cântă în cor, iar milogii învăteau flașnetele...

A doua zi, după amiazi, oștirea muscălească plecă mai departe, ca să se întâlnească la Humor cu cealaltă, care apucase calea peste Vicov. Atunci s'au alăturat și restul trupelor lui Urban din Câmpulung, conduse acum de alt ofițer.

.

IV.

UN CONGRES AL «SF. ALIANȚE» LA CERNĂUȚI.

(1823)

Congresul acesta s'a ținut la doi ani după moartea lui Napoleon Bonaparte, vestitul împărat al Francezilor, de strășnicia căruia s'au cutremurat toate popoarele Europei, căci cădeau înaintea lui regii și craii, cum cad spi-cele de coasă sau când bate vântul cel tare.

După înfrângerea lui Napoleon au făcut Austria, Rusia și Prusia o legătură, ce o numiau „Sfânta Alianță — care numai sfântă nu eră, ci mai degrabă un fel de poliție a Europei, sau mai bine o societate de asigurare reciprocă a tronurilor — cu scopul, pe-deoparte ca să nu se ridice și mai târziu alt turburător al păcii din Europa și să se joace

cu tronurile domnitorilor ca cu niște jucării, pedealta ca să înăbușe năzuințele spre libertate ale tuturor popoarelor doritoare de lumină și de cultură. Indatăce se adeveria, că într-o țară oarecare s'a răsculat poporul împotriva Domnitorului, cerându-i constituție, „Sfânta Alianță” sau legătură chiemă numai-decât un congres în care se hotărâ, care din trei State unite are să potolească răscoala cu foc și cu putere de oști.

Pela anul 1823 se ridicase în Spania oastea împotriva regelui Ferdinand, cerându-i constituție, iar în Neapole, care era ocupat de trupele austriace, era răscoală, ca și în Grecia, care doriă să scuture jugul turcesc. „Sfânta alianță” hotări deci să se sfătuiască, ce măsuri trebuie luate împotriva turburătorilor liniștei din Europa. Ca loc pentru sfătuire fu ales orașul Cernăuți, care era pe atunci așa de mare, cam de patru ori cât bate săgeata.

Pe vremea aceia ședeă pe scaunul împărătesc din Rusia Alexandru I, iar în Austria împăratul Francisc I, pentru care gândia și lucră cancelarul său, Metternich, cel mai

mare dușman al oamenilor și Statelor cu porniri spre libertate. Regele Prusiei n'a luat parte la congres.

Încă pela 1 Octomvrie 1823 primi administrația domeniului Șipeniț ¹⁾ poruncă, ca să pregătească trăsură și cai pentru cancelarul împărătesc, care avea să călătorească peste Lujan ¹⁾ la congresul din Cernăuți.

Două zile după aceasta, la 3 Octomvrie, sosi în oraș suita (curtea) împăratului Francisc I: consilierii de curte, slujbașii și bucatarul împărătesc, ceiace-i lucru de căpetenie pentru cei mari. Dintre magnații austriaci veniseră: locțiitorul împărătesc din Galiția, comitele Taaffe, comandantul general din Galiția, de Fressnel, și comandantul armatei din Ardeal.

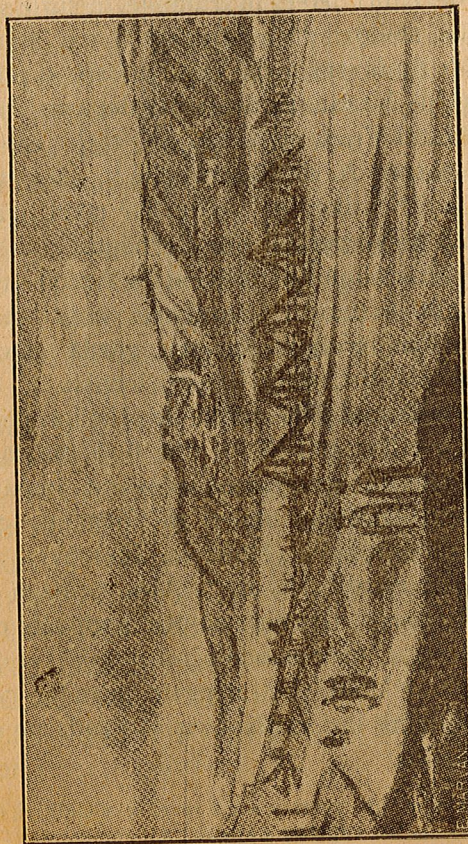
Împăratul Francisc I intră abia la 4 Octomvrie în oraș, unde mai fusese odată, cu șase ani înainte, împreună cu împărăteasa. (Cu prilejul acela s'au fost adus atunci vre-o cinsprezece care de prund, pentruca să se astupe noroiul dinaintea locuinței împăratului, dar noroiul era și pe celelalte ulițe ale

¹⁾ Sat din nordul Bucovinei.

Cernăuților. Se făcuse atunci și un catastih al tuturor trăsurilor mai bune din țară; s'au căutat cai buni și blânzi, precum și surugii vrednici, pe cari i-au învățat să nu mai bată caii cu bățul, ci cu biciușca! etc).

Pentru primirea țarului Alexandru au ridicat Cernăuțenii, cu încuviințarea împăratului lor, un arc de triumf luminat pe dinlăuntru și împodobit cu inscripții în formă de transperante. Arcul acesta se ridică între casele negustorului Miculi și cele ale lui Abramovici, încât le uniă pe amândouă. În vârful arcului erau suiți toboșarii și muzicanții, cari aveau să-l salute pe puternicul țar muscălesc la intrarea în oraș. S'au adus și patru tunuri, pentruca primirea țarului Alexandru să fie și mai solemnă.

Acesta trecu podul umblător depeste Prut, așezat pe șeici și sosi în oraș la 6 Octombrie, pela ceasurile 6 $\frac{1}{2}$ seara. Cernăuții străluciau în lumina puternică a felinarelor și masalalelor, înlăuntru arcului de triumf se aprinseră lumânările, iar când se zăriră cele patru trăsurile ale țarului moscălesc și ale suitei sale, începură să durăie tobele, tara-

Podul umblător depeste Prut la Cernăuți.

furile de lături deteră în trâmbețe, în surle și în tâmpene, slobozindu-se totodată și tot împușcături de tunuri, încă din clipa în care se apropiase țarul Alexandru de podul de peste Prut.

Împăratul Francisc locuia în casele căpitănului de cerc A. de Stutterheim ¹⁾, care avea titlul unui consilier de Curte, iar țarul trase în gazdă la Generalul din Cernăuți.

În casa parohului romano-catolic Anton Kunz fu găzduit directorul Cancelariei împărătești, care-i plătiă parohului pentru gazdă câte 8 coroane pe zi. Ceilalți oaspeți locuiau în căzările militare și în casele de prin apropiere ale târgoveților mai avuți, cari fură răsplătiți pentru aceasta întrun mod adevărat împărătesc. Erau și câteva oteluri în Cernăuți, ca: „Hôtel de Russie“, „Hôtel de Moldavie“ și hanul „La corabia de aur“. Aici, precum și pela particulari, trebuiră să plătească câte doi galbeni pe zi pentru odaie, nu numai cei din țară, dar și Moldovenii de peste graniță, cari veniră anume la Cernăuți, ca să-i vadă pe cei doi împărați.

1) Bucovina, pe vremea aceia un cerc al Galiției, era guvernată de un căpitan de cerc.

Țarul Alexandru n'avea cu sine un bucătar anume, și deaceia luă prânzul totdeauna la împăratul Francisc, fiind de obicei numai amândoi la masă, căci oște de gală nu s'au dat atunci. Cina însă i-o aduceau din bucătăria împărătească la conacul său propriu.

Regimentul Nugent, care garnizonă în Cernăuți și în Roșă¹⁾, trimete ca gardă de onoare pentru amândoi împărații un batalion de ostași și fanfara militară, care cântă împreună cu tarafurile de lăutari zilnic dela 4 după amiază până spre seară, căci vremea era foarte frumoasă.

A doua zi după sosire, împăratul Austriei primi în audiență toate autoritățile din Cernăuți, precum și pe reprezentanții preoțimii din țară. Tot astfel făcu și țarul rusesc.

Cancelaria administrativă din Cernăuți hotări pentru aceasta ceasul al unsprezecelea, înainte de amiază. Atunci avea să apară în sala de audiență a țarului și episcopul Isaia Baloșescu, împreună cu cei mai aleși din

1) O mahală în Cernăuți.

clerul său. Fiind însă și țarul Rusiei de credință ortodoxă, Baloșescu nu voi deloc să bage în seamă orânduirea Cărmuirii, ci plin de încredere, ceru să fie primit în audiență la orele 9 dimineața. Țarul Alexandru îl și primi înadevăr, într'un mod foarte măgulitor. După prezentarea clerului ortodox oriental, țarul dădu un semn ca să se îndepărteze din sală preoții cei de rând, și-l opri numai pe episcopul Baloșescu împreună cu cei trei egumeni ai mănăstirilor din țară, pentruca să le ceară binecuvântarea. La urmă le dădu și lor drumul, dupăce le sărută plin de evlavie mâinile.

Sosind la 11 ceasuri și clerul catolic împreună cu autoritățile orașului, nu voi să-l primească maestrul de ceremonii al țarului, pe cuvânt că clerul a mai fost primit de Alexandru. Inzadar încercă să-l încredințeze locțiitorul împărațesc al Galiției și al Bucovinei, comitele Taaffe, care se pusese în fruntea celor ce aveau să fie prezentați țarului, că acesta e alt cler, anume cel romano-catolic. Maestrul de ceremonii se împotriviă mai departe, zicând că țarului i-a fost anun-

țat numai un singur cler. Văzând parohul romano-catolic Anton Kunz îndărătnicia maestrului de ceremonii, păși înaintea consilierului aulic A. de Stutterheim și-i spuse, că el vrea să părăsească sala de audiență împreună cu tot clerul catolic. Maestrul se îmbună acum și-i pofti să aștepte câteva clipe, până ce-i va fi anunțat țarului și clerul catolic, pe care l-a și primit apoi Alexandru la un loc cu celelalte autorități. Țarul ieși din odaia sa de dormit, ascultă pe rând numele celor prezentați și adresându-le câteva cuvinte în limba franceză, se retrase iarăși în apartamentele sale.

Voevodul Munteniei Grigore Dumitru Ghica nu trimise pe nimeni la Cernăuți, ca să-i salute și să le aducă omagii amânduror împăraților veniți la congres, căci mai întâi Muntenia nu eră în graniță cu Bucovina, apoi nici nu știă ce hotărîre va lua Turcul față de sfătuirea celor doi împărați. Dar Ioan Sandu Sturza Vodă din Moldova, vecină cu Bucovina, n'avu încotră și se văzù silit să trimită o deputație la Cernăuți. Trimișii mol-

doveni erau : Spătarul Alecu Sturza ¹⁾, Hatmanul Costache Cerchez și Elvețianul Schneider, profesor de limba franceză la Iași și cunoscut în acest oraș sub porecla de „filosoful cinic“.

Împăratul Francisc I îi primi foarte bine pe delegații moldoveni și-i „îndemnă la răbdare“. Se zvonise întâi, că țarul nu vrea să-i primească, dar zvonul se adeveri că-i fals, căci și Alexandru, împăratul moscălesc, le dădu Moldovenilor audiență, tratându-i cu multă blândețe și bunătate.

Se credea, că congresul acesta va dura cel puțin patru săptămâni și Cernăuțenii se bucurau din pricina asta, căci petrecerea celor doi împărați în Cernăuți aducea mare folos orașului, mai ales neguțătorilor ; dar îmbolnăvinduse cancelarul împărătesc Metternich de o boală de ochi — unii cred că de influență — trebui să rămâie în Liov, neluând parte la congres. Din pricina aceasta călători și ministrul rusesc Nesselrode la Liov, abătându-se numai în treacăt pela

1) Tatăl lui Dimitrie A. Sturza, fostul prim ministru al României.

Cernăuți. „Sfânta Alianță“ trebui deci să ție congresul fără dânsii ; dealtfel nici nu prea țineă principele Metternich la această alianță, pe care el o numia o „nimică foarte sunătoare“. Împăraților însă nu le venia la socoteală să se sfătuiască și să ia hotărâri fără miniștrii lor, căci nu prea cunoșteau bine starea lucrurilor din Europa, dupăcum vom vedea mai departe. Cancelarul Metternich trimise ca locțiitor în postul său pe comitele Mercy, care aduse această veste și la Cernăuți. Auzind împăratul Francisc I despre boala lui Metternich și despre înlocuirea acestuia cu comitele Mercy, zise : „Bine ! frumoasă veste e aceasta ; eu cunosc toată afacerea numai pedeeasupra ; dumneata o cunoști numai de ieri și deaceia vom fi amândoi niște figuri destul de plouate. Dacă nu va merge treaba, am să-l târăsc pe împăratul Alexandru la Metternich și acesta va isprăvi cu dânsul într-o jumătate de oră mai mult decât noi amândoi în opt zile“.

Dar congresul s'a ținut și fără miniștrii și miezul tuturor desbaterilor din Cernăuți a fost mai ales, că amândoi împărați au

hotărât să fie cât se poate de nepăsători față de răscoala din Grecia, voind să-i facă prin aceasta concurență Angliei, al cărei ministru Canning trecuse fățiș pe parte Grecilor.

Preotul romano-catolic Anton Kunz povestește în cronica sa parohială, scrisă în limba latină, următorul episod din timpul congresului: Țarul Alexandru avea obiceiul să se plimbe adesea singur pe ulițele Cernăuților. Pe vremea congresului însă era oprit să intre sau să iasă cineva din oraș fără pașaport, căci pretutindeni păzeau străji de ostași și de cetățeni. Alexandru voi — la trei zile după sosirea sa în Cernăuți — să vadă biserica din Horecea, care a fost pe vremuri mănăstire și deaceia se duse singur pe jos spre sat, care e numai vreo jumătate de oră departe de oraș. Dar la marginea acestuia un târgoveț, care stătea de strajă, îl opri de a merge mai departe cerându-i să-i arate pașaportul. Țarul însă nu-l bagă în seamă, ci voi să treacă mai departe, dar straja, care debunăseamă nu-l cunoștea, începî să-l batjocorească în fel și chip, pânăce Alexandru-i împărțăși, că el e țarul

rusesc. Vestea aceasta însă nu înfricoșă deloc pe curajosul străjer, căci iată ce-i răspunse împăratului: „Asta trebuiă să mi-o spuie Majestatea Voastră dela început și să nu se lase batjocorit de mine! Slujba mea îmi dă dreptul să opresc pe orișicine“. Mergând țarul mai departe, îl întâlni pe un popă călare, pe care-l întrebă pe unde duce drumul spre Horecea. Popa-i arată cărarea, iar împăratul îl întrebă iarăși; „Dumneata ești preot?“ Și răspunzând popa că da, țarul îi zise: „Dacă ești preot, descălecă și mă binecuvintează!“ Mirându-se popa de rugămintea asta, dorî să știe cine-i cel ce-i vorbește astfel. „Eu sunt unul din suita lui Alexandru“. Preotul descălecă și-i dădu binecuvântarea, iar țarul îi sărută mâinile, apoi merse mai departe. Popa cel călare, care era cooperatorul din Horecea, aleargă repede spre oraș, îl caută repede pe parohul său și-l îndemnă să meargă îndată la Horecea, căci un magnat rusesc vrea să vadă biserica de acolo. Parohul lăsă toate la pământ, încălecă pe calul cooperatului și fuga spre Horecea deadreptul, pe o cărare ce trece

prin Caliceanca¹⁾, deschise în grabă biserica, se îmbracă în odăjdii și apropiindu-se de altar, începù să se roage tare.

Alexandru însă mergea încet, și deaceia ajunse mai târziu decât parohul, deoarece înaintea bisericii avù de lucru cu niște jave de câini, ce săriseră la dânsul din grădina pălămarului (paracliserului). Țarul n'avea băț la dânsul, și deaceia rupse în graba cea mare un vreasc din gard și se apără cu dânsul, până ce-l scapă pălămăreasa, care lucra în grădină și auzise hămăitul câinilor.

(Să nu ne mirăm de întâmplarea cu câinii, căci cu vre'o câțiva zeci de ani în urmă dela această întâmplare, orașul Cernăuți eră și mai pustiu. Unde-i acum cimitirul cel vechiu delângă Universitate, eră pe vremea anexării Bucovinei pădure deasă, de veneau lupii de urlau toată noaptea, iar pe locul dinaintea Universității de astăzi se ridică încă mulți ani după încorporare o... spânzurătoare a târgului!)

Alexandru intră însfârșit în biserică și

1) Suburbie a orașului Cernăuți.

găsi pe preot rugându-se cu glas puternic. Șiretul popă, deși nu-l cunoștea pe Alexandru—știa numai că-i un magnat din Rusia — totuș se rugă înainte cu mult zel pentru sănătatea țarului și a întregii sale Curți, precum și ca să se întoarcă cu bine acasă.

„Și de ce nu te rogi și pentru împăratul tău?“, îl întrebă Alexandru. „Pentru acesta ne rugăm lui Dumnezeu în toată ziua, pentru Alexandru însă, se cade să ne rugăm mai ales acuma, căci e străin și-i oaspe, și pentru ca să-i lumineze Dumnezeu mintea pentru descurcarea trebilor la congres“. Țarului îi plăcù răspunsul popei, și-l laudă pentru aceasta, apoi îl rugă să-i puie evanghelia pe cap și să-l binecuvinteze; dupăaceia sărutându-i mâinile, îi dăruî cincizeci de galbeni și se întoarse iarăș pe jos la Cernăuți.

Vreascul cu care s'a apărât Alexandru de câini se păstrează și acuma în biserica din Horecea ca un odor sfânt¹⁾.

1) De-i adevărat că se află și acum acel vreasc în biserică, eu singur nu știu — N. A.

Parohul însă nu se bucură multă vreme de cei cincizeci de galbeni, căci întorcându-se ceva mai târziu cooperatorul acasă și auzind de darul cel bogat al necunoscutului magnat rusesc, ceru dela paroh să-i dea și lui jumătate din bani, căci doară el fusese cel care-l înștiințase și-i dăduse calul ca să vie mai repede. Tot așa de bine putea să facă și el singur rugăciunea în biserică și să capete cei cinzeci de galbeni. Parohul însă se împotrivi. Deaceia chiar a doua zi se duse cooperatorul plin de mânie la Cernăuți, ca să întrebe la conacul țarului: cine a fost acel magnat necunoscut, și auzind că însuș împăratul Alexandru, merse și la acesta cerând să-i dea audiență, ca să-i povestească nedreptatea ce i-o făcuse parohul cel lacom. Se zice, că Alexandru nu l-a silit pe paroh să-și împartă bacșișul, ci i-a dăruit și cooperatorului douăzeci și cinci de galbeni (!?).

Înainte de a plecă din Cernăuți, țarul Alexandru se arată foarte darnic față de toți. Dăruî mai fiecăruia din curtenii împăratului Francisc I inele scumpe și bani. Fiecare ofițer, care stătuse de gardă la conacul

țarului, primi câte un inel, iar cei doi diriginți ai orchestrei câte o tabachere de aur în preț de patruzeci de galbeni. Muzicanților li se împărțiră cincizeci de galbeni.

După șapte zile se sparse congresul „Sfintei Alianțe” și țarul Alexandru se întoarse peste Noua-Suliță înapoi în Rusia; împăratul Francisc însă plecă din Cernăuți la 13 Octombrie spre Liov.

Orașul Cernăuți așa de murdar dealtfel, îmbrăcase măcar pentru scurtă vreme haină de sărbătoare, ca să primească între zidurile sale alaiul celor doi împărați, cari au hotărît lucruri însemnate pentru istoria universală. Acum părea după strălucirea de o clipă, încă mai pustiu ca înainte, cu ulițele sale strâmte și noroioase, cu mizeriile și cu numeroșii Evrei, cari i-au schimbat pe'ncetul caracterul de orașel moldovenesc într'un oraș modern, care aproape nu amintește în nimic de locuitorii săi băștinași.